

TÜRK KLASİKLERİ-TİYATRO

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Vatan yahut Silistre

NAMIK KEMAL

T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINI NO: 3899
AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ YAYINI NO: 2698

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Doç.Dr. Gökhan Tunç

EDİTÖR

Prof.Dr. Emine Kolaç

OSMANLI HARFLERİNDEN
LATİN HARFLERİNE
ÇEVİRİ VE SÖZLÜK

Öğr.Gör.Dr. Ezgi Aslan

Öğr.Gör. Gönül Yüksel

GÖRSEL TASARIM KOORDİNATÖRÜ

Doç.Dr. Halit Turgay Ünal

GRAFİK TASARIM

Uzm. Dilek Erdoğan Aydın

İLLUSTRASYON VE KAPAK TASARIMI

Öğr.Gör. Cemalettin Yıldız

DİZGİ VE GRAFİK UYGULAMA

M. Emin Yüksel

Arzu Ercanlar

Burcu Vurucu

Merve Kutlu

Türk Klasikleri - Tiyatro

CIP-Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi

1. Baskı

Namık Kemal, 1840-1888

Vatan yahut Silistre

Not: Metin Latin harflerine aktarılırken kitabın hicri 1307 tarihli baskısı esas alınmıştır.

İ. E. a. II. Kolaç, Emine III. Dizi: Anadolu Üniversitesi. Açıköğretim Fakültesi Yayınları;
no. 2698

PL254. N4 V32 2019

ISBN: 978-975-06-3568-7

2019-10

Bu kitabın tüm hakları Anadolu Üniversitesi'ne aittir.

Eskişehir, Temmuz 2019

Vatan yahut Silistre

VATAN YAHUT SİLİSTRE

Dört fasıl tiyatrosu

Eser-i Kemal

Def'a-i Sâbi'

1357

HUZZAR¹

Zekiye Hanım İslâm Bey'in maşukası

Hanife Hanım Zekiye Hanım'ın sütannesi

İslâm Bey Gönüllü zabit

Ahmed Sıtkı Bey Miralay

Rüstem Bey Kaymakam

Abdullah Miralay Bey'in çavuşu

Bir kaymakam

Bir binbaşı

Birinci zabit

İkinci zabit

Üçüncü zabit

Neferler, Köylüler

1 huzzâr : hazır olanlar, bulunanlar, kişiler

BİRİNCİ FASIL

Perde açılınca kenarı sokağa nazır² bir oda görünür. Zekiye, Arnavutluk'a mahsus muntazam bir kadın elbisesiyle mindere uzanmış. Elinde bir kitap, önünde bir mum, İslâm Bey de sokakta gezinir.

Birinci Meclis

Zekiye (Kitabı sandığın üstüne bırakarak) — Ah! Anneciğim! Anneciğim! Gönlüme niçin bu kadar rikkat verdin? Fikrimi niçin bu kadar açtın? Sen de şimdi kızını görsen okuttuğuna pişman olurdu... Benim gönlüm öyle büyük büyük hayata nasıl dayansın? Benim beynim öyle geniş geniş tasavvurlara nasıl tahammül etsin?

Yüreğim ne kadar çarpıyor! Sanki göğsümü yerinden koparacak da dışarı fırlayacak... Beynim ne kadar sıkılıyor! Sanki başımı paralayacak da etrafa dağılacak...

(Ellerini yüzüne kapayarak)

— Anneciğim! Anneciğim! Daima babamı düşünmek için açtığın, hazırladığın fikirde başkası geziyor! Daima seni sevmek için terbiye ettiğin, büyüttüğün gönlünde başkası hükmediyor!

Seni babam okutmuş, onun yoluna öldün. Beni sen okuttun. Yoluna ölmek değil, öldüğüne ağlamak bile hatırıma gelmiyor!

Ah!.. Daima o! Gözümde o! Hayalimde o! Aklımda o! O! O! O! Bir kere sokakta gördüm... Keşke yüzüne baktığım zaman gönlüme düşen ateş gözlerimi eriteydi...

Daha bir bakışta vücudumda ne kadar kuvvet varsa toplayıp da gözlerimi başka tarafa çevirmek istedim, eyvah!...

2 nâzır : bakan, gören

Ne vücudumda kuvvet buldum, ne gözlerime hükmüm geçti. Sanki ömrümde gördüğüm, işittiğim, okuduğum, düşündüğüm ne kadar güzel şey var ise hepsi bir yerde toplanmış da bir insan çehresi olmuş karşıma gelmişti.

(Biraz düşündükten sonra)

— Hayat ne garip hâl imiş! Birkaç gün evvel yanımda biri ağlasa, gözünün yaşı sefasından dökülüyor zannederdim. Bugün kulağıma kahkahalar matem sedası gibi geliyor! Birkaç gün evvel mağmum mağmum³ bulutlarda şimşek çaktıkça biri gülüyor gibi görünürdü, bugün yeni açılmış güllerde “çiy” görsem birinin gözyaşı dökülmüş zannediyorum! Birkaç gün evvel yüzüm gülüyordu... Sanki her şey de benimle birlikte gülüyordu! Bugün gönlüm ağlıyor... Sanki her şey de gönlümle birlikte ağlıyor!

Yine sabah oldu, yine gözüme bir dakika uyku girmedi...

(Mumları söndürerek)

Zavallı mum! Acaba ben de senin gibi yana yana tükenip gidecek miyim?... Beş dakikacık uyuyabilseydim... Belki rüyada görürdüm de ayaklarına kapanır, gönlümün zehrini dökünceye kadar doya doya ağlardım...

Allah'ım! O mektup ne idi?...

Ateşle yazılsa insanın yüreğini o kadar yakmaz. Okudukça gözlerimden sanki yüzüme, göğsüme doğru damla damla alev parçaları saçıldı... Bilmem sütannem getirdiği zaman nasıl arımdan yerlere geçmedim!...

İnsan sevincinden ölmüyor. Lakin çıldırarak! Mektup sözünü işittiğim gibi ondan geldiğini bildim. Kendi gelse belki utanır idim de o kadar çırpınarak üzeri ne koşmaz idim.

Gönülde keramet mi var nedir?... Bazı kere gaybı⁴ da biliyor!

3 magmûm: gamlı, kederli, tasalı

4 gayb: bilinmeyen, görünmeyen âlem

Ah! Benim o zaman başka kimi düşündüğüm vardı? Hâlâ kimi düşündüğüm var? Mektup babamdan da gelse yine ondan sanmaz mıydım? Belki dünyayı bildim bileli bir kere yüzünü görmeye müştak⁵ olduğum babamdan geldiğine keder ederdim...

Seviyorum, sevmekten bir türlü kendimi alamıyorum, o da beni seviyor. Sevdiği mektubunda yazılı... Kendi yazısıyla yazılı... Elbette gerçektir... Hayır! Elbette gerçektir. Allah o kadar güzel bir vücudun içinde hıyanet⁶ saklamaz a.

(Biraz teamülden⁷ sonra:)

Kim bilir? En güzel çiçeklerin arasında yılan bulunuyor.

—Yarabbi! Yarabbi! İnsanın yüzü gibi gönlünü de meydanda yarataydın ne olurdu?

İkinci Meclis

İslâm Bey, Zekiye Hanım

İslâm Bey (Pencereden girerek) — Ben gönlümü meydana çıkarabilirim. Ne yapayım ki içindeki esrar yine sana görünmez.

Zekiye – (İslâm Bey'i görünce, nihayet derece bir telaş ile yanına koşmak ister fakat yine kendini toplar. Bir sükût-ı müteesiranedен⁸ sonra, kendi kendine hitap ederek ve fakat sözünü iştireterek)

— Ya şimdi her gün Allah'tan ölümümü istediğimde hakkım yok mu? Biri gördüyse bana ne der?

İslâm Bey — Kimsenin görmek ihtimali yoktur. Bu kadar günler, bu kadar gecelerdir kendimi göstermemek için topraklarda yuvarlanıyorum... Sabah açılı-

5 müştakk: arzulu, çok istekli, düşkün

6 hıyanet: hainlik, vefasızlık

7 te'âmül: birbiriyle alıp vermek, yapılagelen muamele ve münasebet

8 sükût-ı müte'esirâne: müteessirce sessizlik

yor, gözler hâlâ açılmaya başlamadı. Gece bitiyor, uyku daha yeni başladı... Her gece buraları dolaşıyorum, tecrübeme itimat et.

Zekiye – (Memnuniyetini setrederek⁹, barid barid¹⁰) — Sizi davet eden mi var idi?

İslâm Bey — Allah aşkına ellerini yüzüne tutma. Dünyayı topu bir gün gördüm. Çünkü bana dünyadan murat sensin. Bir daha göreceğim miyim? Orasını Allah bilir...

Deminden beri casus gibi pencerenin altından sözlerini dinledim.

(Zekiye izhar-ı infial¹¹ eder)

Kabahatimin ne kadar büyük olduğunu bilirim. Onu biri bana yapsa, indimde¹² kıyamete kadar alçaklıktan kurtulamazdı. (Zekiye'nin infiali¹³ tezayüt¹⁴ eder)

Haydut gibi pencereden bir eve girdim.

(Zekiye'nin infiali daha tezayüt eder)

Benim buraya girdiğim gibi biri bizim eve girse, kanını helal sayar öldürürdüm.

Ne yapayım ki ihtiyar¹⁵ elimde değil!

Seni seviyorum... Senden ayrılacağım...

Bugün ağzından beni sevdiğini işittim... Bugün sana veda edeceğim... Edeceğim...

İşte gönlün benden kaçınmak istedikçe ayakların bana doğru geliyor... Ben de kendime malik olaydım elbette kendimi zapt ederdim... Elbette senin yanında olsun, suçlayıcı müttehim¹⁶ olmamaya çalışırdım.

9 setretmek: örtmek, gizlemek

10 bârid bârid: soğuk soğuk

11 izhar-ı infi'âl etmek: gücenkliği, dargınlığı göstermek

12 indimde: gözümde

13 infi'âl: gücenklik, gücenme, darılma

14 tezâyüd etme: artma

15 ihtiyâr: seçme, isteme, irade

16 müttehim: birisine zan ile kabahat isnat eden

Merhamet! Merhamet ki böyle nurdan dökülmüş vücuda taştan yapılmış gönül yakışmaz.

Zekiye (Gönlüyle dövüşürcesine birtakım telaş ve tereddütten sonra, kendi kendine) — Bu kadar zamandır olsun gazabına tahammül ediyorum. Olmadı... Olmadı... Yine olmadı.

(İslam Bey'e hitaben) – Muradın nedir? Ben kendi hâlimle uğraşıp duruyorum... Birdenbire peri gibi önüme çıktın, beni kendimden aldın. Uyursam, rüyamda sen! Uyansam, hayalimde sen! Âdem içinde olsam, gönlümde sen! Yalnız kalsam, karşımda sen! Daima sen! Daima sen! Vücudumu mu istersin? İşte esiririm. Canımı mı istersin? Al da kurtulayım.

İslâm Bey — Beni gördüğün zaman gözlerini çevirmek istemişsin... Öyle mi merhametsiz? Ben seni gördüğüm vakit gönlümden ne hâller geçtiğini bilir misin? Göz kapaklarım bir kere yumulup açılıncaya kadar arada bütün ömrüm kayboluyor zannediyorum...

Allah'a bin şükür olsun ki sen de benim gibi ihtiyarsız¹⁷ seviyorsun. Gönlün sana galebe¹⁸ ediyor.

Sen beni bir kere gördün. Ben seni bir kere gördüm. İşte gönlümüz ikiz yaratılmış, işte Allah seni bana beni sana vermiş...

İşte sen can, ben vücut! Sen muhabbet, ben gönül! Sen hüsn¹⁹, ben aşk! Sen, güneş gibi, yüzüne baktıkça gözlerimi yaş içinde bırakıyorsun; ben, gölge gibi -senin, yalnız senin- ayağının altında sürünüyorum!

Biz birbirimizden burada ayrılırsak, yarın birleşiriz... Bugün ayrılırsak yarın birleşiriz... Ayrı görünürüz... Yine buluşuruz... Ayrı zannolunuruz... Daima biriz.

17 ihtiyarsız: elinde olmaksızın

18 galebe etmek: üstün gelmek

19 hüsn: güzellik

Gel... Yanıma gel... Bana bir yemin et ki gerek ayrılalım... Gerek ayrılmayalım. Dünyada, ahirette benden başka kimseye yâr olmayacaksın...

Zekiye — (Kendini tutamayarak) Vallahi...

(Kendini toplayarak) Merakınızı anlayamadım? (İcbar-ı nefis ile)

Ben kendi kendime söyleniyordum... Siz görüldünüz... Ben... Ben bir şey... Söylemedim. Söyledim mi?... Yoksa... Ne diyecektim?...

(Yine ihtiyarını kaybederek, nihayet derecede mütehakkimane²⁰) Hem beni seviyorsun, hem niçin ayrılacağız?

İslâm Bey — Gideceğim. Çünkü...

Zekiye — (Hiddetle sözünü keserek) Zihnimden babamın, annemin muhabbetini çıkardın. Kardeşimin mezarı gönlümde idi. Onu da unutturdun. Şimdi hayali de kendi gibi kara topraklarda yatıyor. Mezarını görmeden hatırıma gelmiyor! Ne uykum kaldı... Ne ihtiyarım kaldı... Ne bir şeyde arzum kaldı... Kendinden başka gönlümde bir şey bırakmadı. Şimdi de kendini elimden alacaksın. Hem de müjdesini kendin getiriyorsun... Kalbini yaracaktın da bana bu merhameti, bu insafı mı gösterecektin?

(Kendi kendine hiddetle söyleyip gezinerek)

Sonunda ne olacak? O bu memleketten gider. Ben de bu dünyadan giderim. Ömrümün her lezzetini kaybettikten sonra kara toprağın nesi var? Birkaç dakikalık can acısından mı korkacağım?

İslâm Bey — (Kendini zapt edemeyecek surette bir tehalükle²¹) Gideceğim.

Zekiye— (Yanına hücum ile lakırdısını keserek) İptida²² beni öldür.

İslâm Bey — (İşitmemiş gibi) Gideceğim...

20 mütehakkimâne: hükmedici bir tavırla

21 tehalük: istekle atılma, can atış, can atma

22 ibtidâ: önce, ilk olarak

Zekiye— (Yine sözünü keserek) Sende o kadar erkeklik yoksa ben kendimi öldürürüm.

İslâm Bey— (Bir mekânet-i mısran²³ ile): Gideceğim... Gideceğim... Gideceğim... Yoluma cehennemın ateşleri saçılrsa yine gideceğim... Göğsüme Azrail'in pençesi dayansa yine gideceğim... Babamın mezarını çiğnemek lazım gelse yine gideceğim, annemin vücudu ayağımın altında ezilecek olsa yine gideceğim. Gerçekten benim için öleceğini bilsem yine gideceğim.

Zekiye (Hiddetle gezinerek, sesi işitilecek suretle, kendi kendine) — Ah, inanmıyor! Kendi için öleceğime inanmıyor... Belki öldüğüm zaman da inanmaz.

(Hiddetle İslâm Bey'e dönerek)

— Gideceksin... Gideceksin... Niçin gideceksin?

İslâm Bey (Mekânetle) — Kandil geceleri kabristan ziyaretine gidersin a.

Zekiye (Hiddetle) — Giderim... Sonra?

İslâm Bey — Hiç benim ocağımdan oralarda yatar adam gördün mü? Ecdadımdan²⁴ kırk iki şehit adı bilirim. Rahat döşeginde ölmüş bir adam işitmedim. Anladın a? Bir adam işitmedim...

Devlet savaş açmış. Düşman serhatte²⁵ şehitlerimizin kemiklerini, topraklarını çiğnemeye çalışıyor. Hiç nasıl olur ki hasmın silahı vatana çevrilsin de, karşısında iptida benim göğsümü bulmasın? Hiç nasıl olur ki, vatan muhatarada²⁶ bulunsun da, ben evimde rahat oturayım? Hiç nasıl olur ki, devlet yerinden oynasın da ben mihlanmış gibi burada kalayım? Hiç nasıl olur ki, vatan muhabbeti bugün her şeyden mukaddes olsun da ben yalnız senin muhabbetinle uğraşayım? Hiç nasıl olur ki, dünyada her şeyin ilerlediğini bilip dururken, ben babamdan, ecdadımdan aşağı kalayım? Vatan! Vatan!... Vatan muhatarada diyorum... İşitmiyor musun? Beni Allah yarattı, vatan büyüttü. Beni Allah besliyor,

23 mekânet-i mısranê: ısrarlı bir ağırbaşlılıkla

24 ecdâd: atalar

25 serhâd: sınır

26 muhâtara: tehlike

vatan için besliyor. Ben anamın karnından vatana geldiğim vakit aç idim, vatan karnımı doyurdu... Çıplaktım, vatan sayesinde giyindim. Vatanımın nimeti kemiklerimde duruyor. Vücudum vatanın toprağından... Nefesim vatanın havasından... Vatanımın uğrunda ölmeyeceksem, ya ben niçin doğdum? Ben adam değil miyim? Vazifem yok mu? Vatanımı sevmeyeyim mi?

Ah, vatanını sevmeyen adamdan, sana nasıl muhabbet memul edersin²⁷?

Zekiye — Eğer... Vatan... Vatan olunca... Ben... Ne derim? Ben... Ben ne diyebilirim? Git!.. Git beyim! Dünyanın bu hâli de varmış! Ben vatani bilirim, ben vatan lakırdısını iştmiştiim. Lakin iki kalbi birbirinden koparır sanmazdım. Meğer koparırmış. Benim gönlümü kopardı, hâlâ içime kanlar akıyor. Gözümle görmüş gibi biliyorum. İsteddiği kadar aksın. Git beyim! Ben olsa olsa, bir iki damla yaş dökerim. İzin vermezsen onu da dökmem, gönlümde saklarım. İsterse her damlası bir damla zehir olsun. Kavgaya gideceksin değil mi? Vatanın için gideceksin, değil mi? Beni de unut, dünyayı da unut...

Ben... Ben bir mektubunu bile istemem. İnşallah selamete gelirsin. O vakit burada bir kul bulursun. Ben her vakit kulunum... Yok eğer... Of! Sanki her lakırdıyı söyledikçe ciğerimden bir alev kopuyor da boğazıma sarılıyor.

(Şiddetle ağlayıp yere kapanarak)

İslâm Bey — Bari ben tek mil edeyim. Eğer vatanım için şehit olacak kadar bahıtım var ise o zaman sen de istediğin adamı ihtiyar edebilirsin²⁸.

Zekiye — Allah yüz bin kere canımı alsın. Bana gözünün önünde ellerimle gönlümü paralatacaksın?... Sen şehit olursan mı?

O vakit benim dünyada ne alakam kalır? Ben niçin ...yaşayacağım... Hayatından bıkanlara dünyada ölümünden kolay bir şey mi olur?

Beni gerçekten yolunda ölemez mi zannediyorsun?

Bir kere yüzüme bak! Ölüden ne farkım kalmış.

27 me'mûl etmek: beklemek, ummak

28 ihtiyâr etmek: seçmek, seçebilme iradesi olmak

(Kendi kendine)

Acaba birbirinden ayrılmış da telef olmuş²⁹ iki garibin toprağını havada birleştirecek kadar olsun feleğin insafı yok mudur?

(Âşıkane bir tavır ile)

Gel beyim... Benden bir yemin istemiyor muydun? Âlemleri muhabbet üzerine yaratan Rabbimin bin bir ismine ahdedirim³⁰ ki, dünyada da ahirette de Zekiye senindir, senin kulundur.

İslâm Bey — Ben de Allah'ım...

Zekiye (Lakırdısını keserek) — Sus! Yemin edeceksen istemem. Ağzından bir yalan çıkabileceğini bir dakika düşünsem, o dakikada çıldırırım.

Ah! Bilsen seni gözüm nasıl görüyor?.. Gönlüm nasıl biliyor?

Yüzüne baktıkça Allah'ın ihsanı canlanmış önümde geziyor zannediyorum. Sen erkeksin... Belki böyle şeyler hatırına gelmez. Seni gördükçe ne düşünüyorum bilir misin?

Buradan gittikten sonra zihninde kalacak hayalimi kıskanıyorum da beni bütün bütün unuttuğunu istiyorum. Delilik... Değil mi?

İslâm Bey — Allah aşkına biraz gayret bırak ki veda edebileyim. Benim gönlümü demirden mi zannediyorsun?

(Kendi kendine)

Vazife yolunda her şeyi feda etmeye dünyada herkesten çok kendimi müstahak³¹ bilirken, on yedi yaşında bir kız kadar olamadım. Ben kederimden ağlamamaya çalışıyorum, o merhametinden gülmeye uğraşıyor.

29 telef olmuş; ölmüş

30 ahdetmek: bir şeyi yapmak için kendine söz vermek, yemin etmek

31 müstehakk: yaraşır

(Biraz düşündükten sonra)

Bundan sonra ölürsem, hatta senin için bile gam yemeyeceğim... Vatanda senin gibi bir kız görmek, indimde³² sana malik³³ olmaktan da büyüktür.

(Uykudan uyanır bir hâl ile)

Hem... Emin ol... Düşman üzerime gelse, değil yanardağlar, kuyruklu yıldızlar atsa, yine ölmeyeceğim.

Zekiye — Ümit... Hayal...

İslâm Bey — Sen Allah'ın adaletini bilmez misin?

Zekiye — Bilmekle ne olur?

İslâm Bey — Bir kere düşün. Vatan ki herkesin hakkını, hayatını muhafaza ederken onun muhafazası lazım gelince evlad-ı vatani serhadde kırbaçla sürüyorlar. Vatan ki, herkesin hakiki validesi iken birçok adamlar sağlığında sü-tünden, hastalığında ilacından geçinmeye çalışıyor! Vatan ki her karış toprağı ecdadımızdan birinin kanıyla yoğrulmuş iken kimse üzerine iki damla gözyaşı dökmek istemiyor! Vatan ki, kırk milyon can besliyor, hâlâ uğruna isteyerek can verecek kırk kişiye malik olmamış! Vatan ki bir zaman kılıcının sayesinde birkaç devlet yaşarken şimdi birkaç devletin yardımıyla kendini muhafaza edebiliyor! Vatan ki hâlâ erkeklerimiz manasını bilmiyor, kadınlarımız adını işitmemiş; işte, kibir say, gurur say, delilik say. Her ne sayarsan say! Ben o vatani sana bana muhtaç görüyorum.

Ben yürekte asker, ister ki, fikrinde ne kadar ümidi, gönlünde ne kadar arzusu varsa, vatan sözü meydana çıkar çıkmaz hepsi birden sabaha rast gelmiş yıldız gibi görünmez olsun. Sen tabiatla valide ister ki, vatana benim gibi çocuk yetiştirsin.

Ya Cenab-ı Hakk'ın adaletine, hikmetine nasıl yakışır ki bu hamiyet³⁴ fikri memleketimizde daha anasının karnına yeni düşmüş çocuk gibi küçücük bir şey

32 indimde: gözümde

33 mâlik olmak: sahip olmak

34 hamiyet: gayret, kendinden başkası için gayret gösterme

iken; seni, beni dünyadan alsın da o fikrin de, o fikir sahiplerinin de vücudunu abes bıraksın? Estağfurullah... Bir kadının karnını yarıp da içindeki saç bitmedik masumu paralamak, Kalabaka³⁵ haydutlarına yakışır... Kader öyle zalimlerden münezzehdir³⁶...

Elbet de münezzehdir. Hem yaşayacağız, hem vatanın istikbaldeki ikbalini³⁷ göreceğiz, hem dünyada vatan yoluna ölmeyi bin yıl yaşamaktan hayırlı bilir çocuklar bırakacağız. Çok zaman geçmez beni karşında süngü, kurşun yarasından yapılmış nişanlarla müzeyyen görürsün...

Zekiye — Hayal! Hayal! Babam da böyle şeyler söylemiş! Babam da böyle ümitlerde bulunmuş! Ninem her gece naklederdi...

Neticesinde ne oldu. Hâlâ öldüğü yeri kimse bilmiyor!

İslâm Bey — Neden öldüğüne hükmediyorsun?

Zekiye — Hiç sağ olan adam on beş yıl sevgili haremine, sevgili oğluna, sevgili kızına bir haber olsun göndermez mi?

İslâm Bey — Kim bilir! İnşallah selamete şu muharebeden dönmek nasip olsun, ben sana elbet de babandan bir haber alırım.

Zekiye — Ölmüş adamın ne haberi olacak?

İslâm Bey — Mezarını olsun öğreniriz a. Vakit yaklaşıyor. Gel seninle mertçe bir veda edelim.

O nurdan parlak, gülden zahir³⁸ ağzınla vatanına dua et... Elbet de Allah kabul eder.

(Kendisini zapt ederek ve tebessüme çalışarak)

35 kalabaka: Yunanistan'da bir şehir

36 münezzeh: tenzih edilmiş, temiz, arı, noksanlıklardan uzak

37 ikbâl : talih, şans

38 zâhir : açık

Gözlerinden dökülen inci taneleri nedir ya? Hani tahammül edecektin? Hani ağlamayacaktın? Biraz gülmez misin? Gül yüzün tebessümden ayrıldııkça, baygın gözlerinden daha mahzun duruyor.

(Kendi kendine) Mertçe veda bu ise, aşıkaneşini Allah kimseye göstermesin.

İslâm Bey — Gayret... Biraz gayret edelim... Seni Huda'nın birliğine emanet ettim... Vatanına duayı unuttu. İşte... İşte... Ben gidiyorum... Ben gidiyorum...

(Şiddet ve tehalükle³⁹)

Gidiyorum... Gidiyorum... Yaşasın vatan.

(Zekiye oturduğu yere yığılır, İslâm Bey çıkar.)

Üçüncü Meclis

Zekiye (Bir iki dakika o hâlde kaldıktan sonra, odanın her tarafına göz gezdirerek)

—Akıbet⁴⁰ gitti! Yoksa rüya mı idi? Ah... Sevinecek bir şey olaydı, belki rüya çıkardı... Beni de kendi gibi tahammüllü zanneder değil mi? Gösterdiğim gayrete inanır öyle mi? Ah gönlümde ne ateşler yanıyor! Ciğerime ne hançerler vuruluyor! Gözümde ne zehirler akıyor! Bilseydi belki beni böyle bırakacağına acırdı da öldürür öyle giderdi...

Beyim! Sen beni vatanın için terk ettin.

Ben seni kimin için terk edeyim? Benim vatanım da sen idin. Canım da sen idin. Topu iki kerecik görmek nasip oldu. Gördüğüm vakitlerin dakikası geri dönebilse yerine olanca ömrümü feda ederim. Şimdi gözümün önünde idi. Kaybettim. Sesimi işitecek... Sanki gönlümün eli var... Pençesini atıyor da boğazımı sıkıyor nefesime yol vermiyor! Hâlâ koşsam arkasından yetişeceğim! Sanki gönlümün zinciri var... Vücudumu sarıyor da takatimi kesiyor. Ayaklarımı birbirine dolaştırıyor.

39 tehâlükle: arzu ve istekle

40 âkıbet: sonunda

Hicran... Hicran... Yine ayrılık... Yine ayrılık ah sanki? Nefes mi alıyorum? Canımın bir parçası kopuyor yere dökülüyor.

(Biraz teemmülden⁴¹ sonra)

Niçin ölümü bekleyeyim durayım? Zati⁴² her nefeste bütün ömrüm gidiyor. Zati ben bu hâl ile üç gün yaşamam.

Bugün ölürsem ne olur? Gönlümün yaralanmadık neresi kaldı? Varsın üzerinde bir de bıçak yarası bulunsun.

(Biraz teemmülden sonra)

Ya o... O yaşayacak... Eğer duyar da benden sonra kendini telef ederse⁴³... Niçin?... Niçin telef etsin... Onun vatanı var... Vatanına hizmet edecek... Vatanını benden ziyade sevmeseydi gitmezdi... Sanki öldükten sonra daima hayalinde mi kalacağım? Annemi gözümün önüne getirmek istiyorum da mümkün olmuyor.

-Biçare kadının belki mezarda gözlerine baksalar hâlâ bebeğinde Zekiye'si bulunur- O niçin daima beni düşünsün?...

Kara toprak neleri örtmez! Yokluk içinde neler kaybolmaz!

(Biraz teemmülden sonra)

Ya benden sonra... Ya, benden sonra bir... Bir başkasını severse... Dünya bu ya... Kim bilir?... Yemin de etmedi... Ben ettirmedim...

(Hayalat⁴⁴ görmüş gibi korkarak ve minderin üstüne yığılarak)

Yok... Yok... O dünyada benden başka kimseyi sevmez... Kimseyi sevmez... Severse mezarımı parçalayıp kanlı kefenimle önüne çıkarırım...

(Hiddetle, acı acı gülererek)

41 te'emmül: düşünüp taşınma

42 zâti: zaten, aslında

43 telef etmek : öldürmek

44 hayâlât: hayaller

Ben onun yoluna öleyim de o başkasını sevsin! Ah! Kendimi öldürüp de düşmanımı düşmansız mı bırakayım?

(Yine mindere kapanarak)

Ya Rabbi! Ya Rabbi! Ben mezarın yılanlarına, çıyanlarına⁴⁵ kailim⁴⁶... Gözümün önünde korkunç korkunç hayalat geziyor!... Anneciğim?... Anneciğim... Kara topraklarda yatacağına, kızının yanında bulunsan ne olurdu? Aç... Kollarını aç... Kucağını aç... Ah... Üşüyorum... Korkuyorum... Kendi kendimden korkuyorum... Kucağını açamazsan, bari mezarını aç da ben de bir tarafına sokulayım!

Dördüncü Meclis

(Zekiye odada. İslam Bey'le gönüllüler dışarıda)

İslam Bey (Sokakta) — Arkadaşlar hep buradayız değil mi?

(Zekiye sesi işitir sıkı sıkı pencereye koşar.)

(Camın bir tarafına saklanır.)

Bir gönüllü (Gözleriyle etrafı süzerek) — Hep buradayız.

İslam Bey — Kardeşler! Bayrağıma toplanmışsınız. İftihar ederim⁴⁷. Lakin bilmem, benden memnun olacak mısınız? Kavgaya gidiyorum. Fakat ölmek niyetiyle gidiyorum. Aylığım yok. İsteyenler yanıma gelsin. Yağma düşünmem. Düşünenler etrafımdan çekilsin! Rahat aramam. Arayanlar arkama düşmesin! Kurşundan, güllenden korkmam. Korkanlar, karılarının yanında otursun!

Mümkün olsa bütün vatan kardeşlerime şu zayıf vücudumu siper edeceğim! Mümkün olsa vatanımı gönlümün içinde saklayacağım. Göğsüm parça parça olmadıkça, bir taşına kimsenin elini dokundurmayacağım... İşitiyor musunuz?

45 çıyan: çokayaklılardan, genellikle sıcak yerlerde yaşayan, sarı renkli, çok zehirli bir böcek

46 kâil olmak : razı olmak

47 iftihâr etmek: övünmek, kıvanmak

Söylediğim sözleri anlıyor musunuz? Ölüm korkusunu, bütün bütün gönlünüzden çıkarmak elinizden gelir mi? Göğsünüzü, vatanın hududunu⁴⁸ muhafaza⁴⁹ için yapılmış istihkâm⁵⁰ hükmünde bilmek elinizden gelir mi? Kendinizi, şimdiden ölmüş tutmak elinizden gelir mi? Ölümünüzü aramaya gidebilir misiniz... Biz vatanı muhafaza edeceğiz... Allah da bizi muhafaza edecek! Etmese, yine kendi bilir. Kendinize bu kadar güveniyor musunuz? Nereye gideceğimizi bilerseniz... Nereye gideceğimizi benim gibi gözünüzün önüne getirseniz... Şüphe etmem ki hepimiz benim gibi olurdunuz. Arkadaşlar! Tuna boyuna gideceğiz... Tuna bizim için ab-ı hayattır⁵¹. Tuna aradan kalkarsa, vatan yaşamaz. Vatan yaşamazsa, vatanda hiçbir insan yaşamaz... Belki, yaşayan bulunur... Evet, belki bulunabilir.

(Kemal-i tehevürle⁵²)

Yok... Yok... Yaşayan bulunur. Lakin insan değildir. İnsan, vatanının ayaklar altında çiğnendiğini görürse yaşamaz! İnsan annesinin ayaklar altında çiğnendiğini görürse yaşamaz! Velinimetini⁵³ ayak altında görüp de yaşayan köpekten alçaktır... Biraderler! İnsan köpekten alçak değildir. İnsan hiçbir vakit köpekten değil, hiçbir şeyden alçak olamaz insandan büyük bir Allah var!

Allah, vatana muhabbeti emrediyor. Bizim vatanımız, Tuna demektir. Çünkü Tuna elden gidince, vatan kalmıyor.

Tuna kenarının neresini gezerseniz her karışta içinde babanızın ya kardeşinizin bir kemiği bulunur... Tuna'nın suyu bulandıkça üzerine çıkan topraklar muhafaza için ölen vücutların eczasındandır⁵⁴. Osmanlı namı işitileli. Tuna geçildi!

48 hudûd: sınır

49 muhâfaza: koruma, saklama

50 istihkâm: düşman saldırısına karşı korunma, savunma ereğiyle toprak, taş, beton vb. ile sağlam bir biçimde düzenlenmiş yer

51 âb-ı hayât: bengi su, hayat suyu

52 kemâl-i tehevürle : büyük bir öfkeyle

53 velî-i ni'met: birine, etkisi yaşam boyu sürecek bir iyilikte ve bağışta bulunan, ona çok büyük iyiliği, yardımı dokunan kimse

54 eczâ: parçalar

Birkaç kere geçildi... Birçok kere geçildi.. Fakat bir vakit alınmadı... Osmanlılar durdukça yine bir vakit alınmaz; hele Osmanlılar Osmanlılığın ne demek olduğunu bilirse hiçbir vakit alınmaz. Vatanınız için ölmeye hazır mısınız? Tuna boyunca ölmekten çekinmez misiniz? Ben ölmeyince düşman Tuna'dan geçemeyecek. Geçenler bizi ya ölmüş yahut yaralı bulacak.

Ben öleceğim diyorum. İçinizde ölümden korkmayan kimdir? Arkamdan ayrılmamaya Allah'la ahdedersiniz⁵⁵ misiniz?

Gönüllüler — Allah'la ahdederiz. Besa besa besa⁵⁶

İslam Bey— Beni seven bir vakit ardından ayrılmaz.

Beşinci Meclis

Zekiye— (Pencerenin kenarından acı acı gülerek) Beyi seven bir vakit ardından ayrılmazmış! Bak lakırdı söylerken vatandan başka bir şey düşünür mü? Bak hiç hatırına gelir mi ki burada bir biçare var... Kendinden ayrılmaya canından ayrılmaktan beter biliyor da ayrılmamaya çare bulamıyor! Seni seven bir vakit ardından ayrılmaz. Öyle mi? İşte ben de ayrılmayacağım... Ama erkek değilmişim... Kim bilecek?

Altıncı Meclis

Zekiye. Hanife

Hanife (Odaya girerek) — Kızım! Hanım kızım!

Zekiye (Telaş ile bir odaya koşar.)

Hanife — Nereye gidiyor? Nereye gidiyorsun? Kızım! Benim hanım kızım! Ben hasta olunca bir fincan ilacı iki saatte getirir. Kendi istediği iş için bak nasıl keklük gibi sekiyor!..

55 ahdetmek: bir şeyi yapmak için kesin söz vermek, ant içmek

56 besa: Arnavut yemini

Zekiye (Yarı giyinmiş olduğu hâlde odaya girer. Hanife'yi görmez bir taraftan giyindir.) — Kardeşim! Efendim kardeşim! Kucağında öldüğün zaman arkandan çıktığı için saklamıştım. Şimdi, kim bilir ben kimin kucağında öleceğim de arkamda bulunacak? Hastalık sirayet edermiş!⁵⁷ Keşke gerçek olsa da bana sirayet etse... Keşke benim de bir kardeşim olsa da onun kucağında ölsüm!

Hanife— Bu nasıl kıyafet? Ne yapıyorsun?

Zekiye (Hiddet ve teesürle titreyerek) — Gel buraya kadın! Beni bahçelere götür de erkeklere göster diye sana kim dedi? Bana bir erkekten mektup getir diye sana kim dedi? Kim dedi? Kim dedi? Söyle bakayım?

Hanife — Kızım! Hanım kızım! Ne oluyorsun?

Zekiye — Ne mi oluyorum? Ben bilir miyim? Ne oluyorum? Çıldırıyorum. Aklım başımdan gidiyor. Kendimi öldüreceğim. Anladın mı? Sebep de sensin hepsine sebep sensin... Hepsine...

Hanife — A kızım! Ben ne yaptım?

Zekiye — Ne mi yaptın? “Beni seven arkamdan ayrılmaz!” dedi. İşitmedin mi? Sesi hâlâ buraları dolduruyor. İşitmiyor musun? Yüreğime sarılan arslan pençesini görmüyor musun? Beni çekiyor... Bilmezsin ki nasıl çekiyor! Bir kere de yüzüme bak! Hiç benim gözlerimi böyle kan içinde gördün mü? Hiç benim çehremi böyle toprak renginde gördün mü? Çekiyor... Arslan pençesi çekiyor... Ta yüreğimde... Ta can evimde... Sebep de sensin... Anla da ben ne yaptım deme...

(Mindere kapanıp ağlar)

Keşke, memelerinden ağzıma süt yerine zehir akıtaydın da bu hâlleri görme-yeydim!

Hanife— Kızım! Hanım kızım! Hay Allah canımı alsın! Ne diyeceğimi de bilmiyorum.

57 sirâyet etmek: dağılmak, geçmek, yayılmak

Zekiye (Kendini toplayarak) — Sütanneciğim! Benim merhametli sütanneciğim! Ben sana böyle acı lakırdılar söyler miydim. Ben senin böyle yüzüne bağırır mıyım? Elimde değil... Kendimi tutamıyorum ah hâlimi bilmezsin ki... Sütanneciğim... Verdiğin süt iliklerimde duruyor. Hâlâ gözümün önündedir. Ben çocukken ağlasam kederinden acı acı gülerdin. Gülsem sevincinden gözlerin dolardı. Ben keyfimi bozsam hastalanırdın. Hastalansam sen ölüm hâline gelirdin bak bu yaşa geldim de hâlâ kucağına yakışıyorum... Benim için ağladığın elvermedi mi? Döktüğün yaşlar yüzüne yer etmiş! Gönلünü mü kırdım? Sen gücenmezsin değil mi? Sen bana helal edersin, değil mi? Sütanneciğim! Hakkını helal et! Ben gidiyorum!

Hanife— Kız sen çıldırdın mı? Beni ak saçımla tumarhanelerde mi süründüreceksin? Nereye gidiyorsun?

Zekiye— Ah nasıl seviyorum bilsen! Gitmezsem mutlaka kendimi öldüreceğim. Dünyam ahiretim harap olacak... O da vazifem değil... Cehennemde azap ederse Allah eder. O dünyada kalacak. O... Ben kara toprakta yatacağım. O belki başkasının...

(Şiddetle Hanife'nin kucağına koşarak)

Ah Anneciğim -Sanki annem mezardan çıkmış da esvabını⁵⁸ değiştirmiş- Beni bırak! Beni düşündürme!... Çıldırdığımı ister misin? Ne kendimi öldürebiliyorum ne ölü yaşamak elimden geliyor!

(Ağlayarak konuşur.) — Gideceğim. Gideceğim. Onu seven bir vakit ardından ayrılmazmış.

Hanife (Şaşkın şaşkın) — Kızım! Kızcağzım hay ayaklarım kırılıydı. Hay ağzım kuruyaydı! Hay Allah bin türlü belamı vereydi de...

58 esvâb: giyecek, giysi

Zekiye — Sus!.. Kendine inkisar etme!⁵⁹ Ben şimdi kendimde değilim. Aklım başımda yok. Ölümden beter hâller geçiriyorum. Cehennem azabı çekiyorum. Değil mi?.. İşte bana bu belaların bir dakikası şimdiye kadar yaşayışımdan lezzetli geliyor. Şimdi gideceğim! Kim bilir. Bu gece hangi ağacın altında hangi mezarın üstünde yatacağım? Kim bilir. Etrafta akrep mi bulunacak yılan mı dolaşacak! Kim bilir aç mı kalacağım susuzluktan mı öleceğim gideceğim... Yine gideceğim... İslam'ın arkasından gideceğim o da benim gibi gideceğim gideceğim diyordu.

(Zekiye bu sözleri söylerken Hanife gittikçe hayret-i hâlinde kalır. Zekiye gittikçe hiddetlenerek merdane bir tavırla)

Gideceğim. Gideceğim. O gitti ben hâlâ burada duruyorum.

(Zekiye kapıyı şiddetle örter çıkar.)

Yedinci Meclis

Hanife (Kendini toplayarak) — Ah! nereye kapıyı paralamış! Hâlâ gidiyor. Kızım! Kızım Zekiye! Gerçekten gidiyor gerçekten gitti. Ah!...

(Mindere yıkılır perde kapanır.)

59 inkisâr etmek: kırılmak, gücenmek

İKİNCİ FASIL

(Perde açılınca Silistre Kalesi'nin bir tabyasında⁶⁰, ötede beride birtakım gönüllü oturmuş. Zekiye erkek esvabıyla içlerinde görünür.)

Birinci Meclis

Gönüllüler, Neferler, Abdullah Çavuş, Zekiye

Bir Gönüllü— Susun... Susun...

Diğer Bir Gönüllü— Ne var?

Evvelki Gönüllü— Mızıkayı işitmiyor musun?

İkinci Gönüllü— Ey telaşın ne? İşte asker geliyor.

Birinci Gönüllü— Hava kavga havası...

Zekiye— Mızıkaya kavga havası çalılırsa biz de kavga türküsünü söyleriz.

İkinci Gönüllü— Şunun da çocukluğuna bak!

Abdullah Çavuş— Bunun çocukluk neresinde? Kavgada kavga türküsü söylemekle kıyamet mi kopar?

Birinci Gönüllü— Canım susun...

Birkaç Kişi Birden— Gelin türküye! Gelin türküye?

60 tabya: bir yerin savunulması için özel olarak yapılmış ve silahlarla donatılmış istihkâm

(Umum huzzar⁶¹)

Âmâlimiz⁶² efkârımız⁶³ ikbâl-i vatandır⁶⁴
Serhaddimizde⁶⁵ kal'a⁶⁶ bizim hâk-i bedendir⁶⁷

Osmânlılarız ziyetimiz⁶⁸ kanlı kefendir
Gavgâda⁶⁹ şehâdetle bütün kâm alırsınız⁷⁰ biz
Osmanlılarız can verir nâm alırsınız biz

xxx

Kan ile kılıçtır görünen bayrağımızda
Can korkusu gezmez ovamızda dağımızda

Her gûşede⁷¹ bir şîr⁷² yatar toprağımızda
Gavgâda şehâdetle bütün kâm alırsınız biz
Osmanlılarız can verir nâm alırsınız biz.

xxx

61 huzzâr: Huzurdakiler, hazır bulunanlar

62 âmâl: emeller

63 efkâr: fikirler

64 ikbâl-i vatân: vatana erişme

65 serhadd: sınır boyu

66 kal'a: kale

67 hâk-i beden: beden toprağı

68 ziyet: süs

69 gavgâ: dövüşme, vuruşma

70 kâm almak: zevk almak

71 gûşe: köşe

72 şîr: aslan

Osmanlı adı her duyana lerze-resândır⁷³
Ecdâdımızın heybeti ma'rûf-u cihândır⁷⁴
Fitrat⁷⁵ değişir sanma! Bu kan yine o kandır
Gavgâda şehâdetle bütün kâm alırsız biz
Osmanlılarız can verir nâm alırsız biz.

xxx

Top patlasın ateşleri etrafa saçılın
Cennet kapısı can veren ihvâna⁷⁶ açılın
Dünyada ne bulduk ki ölümden de kaçılın

Gavgâda şehâdetle bütün kâm alırsız biz
Osmanlılarız can verir nâm alırsız biz.

İkinci Meclis

Evvelkiler, Asker, Miralay

Sıtkı Bey— Kalede kalmak isteyenler bir tarafa ayrılın!

Bir Gönüllü— Hep burada kalmak istiyoruz ki buraya geldik. Birbirimizden niçin ayrılacağız?

Sıtkı Bey— (Hiç kimseye iltifat etmeyerek)

73 lerze-resân: titreten

74 ma'rûf-ı cihân: tüm dünyaca bilinen

75 fitrat: yaratılış

76 ihvân: yakın dostlar, arkadaşlar

Ağalar! Düşman suyu geçti. Şehrin öbür tarafında herkes birbirine giriyor. Memleket bir iki güne kadar bütün bütün muhasaraya⁷⁷ uğrayacak gibi görünüyor. Allah zeval vermesin⁷⁸ devlet kalesini kendi askeriyile de muhafazaya kadirdir⁷⁹.

İçinizden her kim burada bulunmak istemezse paşadan izin var. Hemen bugün dışarı çıksın.

Bir Gönüllü— Düşman çok, asker az... Bizi daha azaltmak mı istiyorsunuz?

Abdullah Çavuş— Asker az olmakla kıyamet mi kopar? Azdan az olur çoktan çok.

Sıtkı Bey— Kıyamet mi kopar? Kıyamet mi kopar? Sen sus da biraz şunlar söylesin.

Abdullah Çavuş— Ay ben söyleyince kıyamet mi...

Sıtkı Bey (Sözünü keserek) — Sübhanallah!!! Ağalar... Muhasarada kurşundan gülleden başka açlık, susuzluk da var... Kim kendini kurtarmak isterse...

(Miralayın⁸⁰ karşısına gelerek)

Bir Gönüllü— Bey bey! Biz buraya kendi irademizle geldik. Gelişimiz ancak bugün için idi. Siz bir elinizle bize düşmanı gösteriyorsunuz. Bir elinizle kaçacak kapıyı!

Saçıma, sakalıma ak düşmediğine mi bakıyorsun. Ben yaşadığımı kâfi görüyorum. Kefenimi boynuma şehitliği gözüme aldım. Bağdat'tan buraya kadar o niyetle geldim.

Abdullah— İşte hepsi de böyle söyleyecek. Hepsi de bu akılda... Ay ne! darılıyorsun? Bir kere de iş benim dediğim gibi çıkarsa kıyamet mi kopar?

77 muhâsara: kuşatma, çevresini sarma

78 Allah zevâl vermesin: Allah düşürmesin, kötülük göstermesin

79 kâdir: gücü olmak, güçlü olmak, yapabilmek

80 miralay: albay

Sıtkı Bey (Hiçbirine iltifat etmeyerek gönüllüye hitaben) — Birader sözüm size değil.

Bir Gönüllü— Hangimizedir.

Bir Diğer Gönüllü— Hangimizi, daha kavga başlamadan düşmandan yüz çevirecek kadar alçak zannediyorsunuz!

Sıtkı Bey— Pekâlâ! Siz de bizim gibi vatan yolunda ölmek istiyorsunuz. Saikiniz Allah indinde zayi olmaz. Hayatınız giderse adınız kalır. İnsan olana öldükten sonra bir güzel nam bırakmak belki hiç ölmekten hayırlıdır. Gönlünüzü kavi tutun ölümden korkmayın ki korksanız da korkmasanız da elbette bir gün gelir sizi bulur.

Tutulamayacağı şeyden kaçmak insana layık değildir.

(Zekiye'ye hitaben) — Çocuk.

— Sen kimsin?

Zekiye— Efendim.

Sıtkı Bey (Bir garip nazar ile yüzüne bakarak) — Sen kimsin?

Zekiye (Telaş ile) — Âdem.

Sıtkı Bey— Adın nedir?

Zekiye (Kendini toplayarak) — Âdem efendim.

Sıtkı Bey (Kendi kendine) — Ne münasebetsiz hülya!

(Zekiye'ye hitaben)

Kaleden çıkmaya mezunsun.⁸¹

81 me'zûn: izinli

Zekiye— Kalede kalmaya izin yok mu?

Sıtkı Bey— Çocuğum? Ne işe yararsın ki seni alıkoyalım.

Zekiye— Vatan için öleceğim. Başka ne hizmet istersiniz?

Sıtkı Bey— Sen daha silah kullanamazsın.

Zekiye— Ben, size canımı arz ediyorum. Siz bana yaşımın küçüklüğünü söylüyorsunuz. Buraya adam öldürmek için mi geldiniz? Ölmek için mi? Öldürmek içinse beni de öldürün. Ölmek içinse emin olun ki sizden daha kolay daha rahat ölürüm.

Abdullah (Miralaya yaklaşarak) — İçimizde şu zavallı çocuk kalınca kıyamet mi kopar?

Sıtkı Bey— Sen galiba bir vakit olacak ki kale elden giderse yine kıyamet mi kopar? diyeceksin.

Abdullah— Hayır beyim. Ben ölmeden kale elden gitmez. Öldükten sonra da lakırdı söyleyemem a! Nasıl kıyamet mi kopar? derim.

Zekiye— Benden ne istersiniz? Vatan bir Allah tekyesi⁸² değil midir? Tekye-ye gelen kurbanın semizliğine zayıflığına bakılır mı? Lütfedin çocuklarınıza da devlet yolunda ölmeye izin verin! Bu kadar gençler veremden vebadan ölüyor. Bir ikisi de kurşundan gülden ölürse ne olur?

Abdullah— Şu sanki ne olur? Kıyamet mi kopar!

Sıtkı Bey (Şefkatle Zekiye'nin yüzüne bakarak) — Çocuk.....

(Kendi kendine)

Bıyksız ölmek ister. Ak sakallısı ölmek ister. Ne diyeyim Allah cümlesini vatan-
na bağışlasın.

82 tekye: tekke

Üçüncü Meclis Evvelkiler. İslâm Bey

İslâm Bey (Göğsünde birkaç yara olduğu hâlde koşarak) — Bey! Bey!

Zekiye— Ah!

İslâm Bey— Sudan geçtiler!

Zekiye— Kanlı nişanları göğsünde duruyor.

İslâm Bey— On bin kadar vardılar. Üç yüz kişi ile karşıladık. Üç saat uğraştık. Üç saatte. Ah, üç saatte... Arkadaşların hepsi toprak oldu. Hepsini ahirete gitti.

Lakin en ednası iki düşman olsun beraber götürdü. Cenazeleri yerde yatıyor. Hâlâ düşman uyur arslan görmüş kartal gibi yerine yaklaşmıyor da yanlarından dolaşiyor. Bey! Üç yüz kişi idik. On bin süngüye⁸³ karşı durduk. Gülle arasında sektik başımıza dolu gibi kurşun yağdı. Akıbet süngü süngüye geldik. Osmanlı ne demek olduğunu gösterdik. Hepimiz öldük... Ah hepsi öldü. Yedi kişi kaldık... Sağlıkla kalmaydı. Allah da bilir ki ben onlara kavuşmak istedim... Allah da bilir ki herkesin önünde idim... Cephane tükendi... Kılıcım kırıldı. Kollarımdan tuttular kollarımı bir türlü kurtaramadım. Beni zorla kaleye çektiler ne yapayım. Ben ölümü kovaladım tutamadım. Beni kovalayanlar tuttular.

Esir oldum. Bari vatandaşlarıma esir olmayaydım!

Ah! Vatan, vatan! Seni kovaladım hayatın muhatarada⁸⁴, ben hâlâ sağ duruyorum.

(Zekiye bu sözler arasında yavaş yavaş İslâm Bey'e yaklaşır. İslâm Bey bayılır, Zekiye'nin kucağına düşer. Herkes çevresine toplanır.)

Sıtkı Bey — Abdullah, buraya gel! Şimdi beyi alırsın, doğru benim odama götürürsün.

Her hizmetine bakarsın. Cerrah çağırırsın. Hekim getirtirsin. Ben gelinceye kadar bir dakika yanından ayrılmazsın, anladın mı?

83 süngü: tüfek namlusunun ucuna takılan, küçük kılıç biçiminde delici silah

84 muhâta: tehlike

Abdullah — İyi amma, ya düşman kavgaya başlarsa ben bulunmayacak mıyım?

Sıtkı Bey — Bulunmadığın vakit kıyamet mi kopar?

Abdullah — Evet! Öyle ya... Kıyamet mi kopar? Kıyamet kopmaz amma! Her ne ise...

(Kendini toplayarak) — Ben de kaleyi kurtarmaya çalışacağıma, böyle kaleler değer bir yiğidi kurtarmaya çalışırsam kıyamet mi kopar?

(İslâm Bey'i kucaklayıp kaldırmak ister.)

Zekiye — Çekil! İşte kucağımda... İşte ölüm hâlinde... Onu da sen mi alacaksın! Biliyor musun? Anlıyor musun? Seviyorum.

Sıtkı Bey — Ne oldun çocuğum?

Zekiye (Kendini şaşırarak ve toplamaya çalışarak İslâm'ı Abdullah Çavuş'a bırakır ve yavaş yavaş doğrulur)

— Kim?... Ben mi?... Demek ki, bilmiyorsunuz... Demek... Demek ki...

(Bütün bütün kendini toplayarak sahte bir mekânetle⁸⁵)

—Anlamamışsınız, Manastırlıyım. Şimdiye kadar bu adamın sayesinde yaşadım... İşte ölüyor... Görüyorsunuz a... Ölüyor... Canımı alıp da ona verebilir misiniz? Veremezsiniz değil mi? Bari bırakın da, ben onun konağında doğdum, o da ölecekse benim kucağımda ölsün. Vatan nedir? Biliyorsunuz. Gönül nedir? Bilmez misiniz?

Sıtkı Bey — Git... Git yavrum. Sen de beraber git.

(Gözlerini silerek) — Ne kadar senedir ki insanın gözü nasıl yaşarır unutmuştum.

(Zekiye İslâm Bey'in arkasından gider. Öteki beriki yavaş yavaş dağılmaya başlar.)

85 mekânetle: soğukkanlılıkla

Dördüncü Meclis

Sıtkı Bey, Rüstem Bey

Sıtkı Bey — Kaybolmuş! Hiç adam kaybolur mu? Bahusus⁸⁶ kız... Ben onun nerede olduğunu bilirim. Anasının yanında... Kardeşinin yanında... Mezarlarını gözümün önüne getiremiyorum, görmedim ki getireyim, fakat zihnimde buluyorum...

(Mektuba bir daha göz gezdirerek ve acı acı gülerek)

— Biçare adam, kayboldu diye beni avutmak istiyor... Zekiye de gitti öyle mi? Dünyaya yapayalnız geldim. Geldiğim gibi yapayalnız kaldım. Zati kavgadayım. Kavgada vatanın hududuyla beyninde ne fark var? Azrail başı ucumuzda dolaşıp duruyor. Bugün olmazsa yarın gider hepsini görürüm.

Rüstem Bey (Miralaya yanaşarak) — Beyefendi! Müsaade buyurur musunuz? Size bir şey soracağım. Benim bir mektep arkadaşım var idi. Adı Ahmet idi. Tıpkı size benzerdi. Mülâzımlıkla⁸⁷ Manastır'a gitmişti. Sonra kayboldu. On altı, on yedi senedir bir haberini alamıyorum. Eğer geçen gün, "Ben Harbiyeden çıkmadım." dememiş olsaydınız, mutlak odur, sonradan Sıtkı mahlası⁸⁸ almış, diye hükmedecektim. Acaba sizin öyle bir kardeşiniz var mıdır? Varsa, bana hâ-linden haber verebilir misiniz?

Sıtkı Bey — Hayır beyim! Benim öyle kardeşim yoktur. Lakin sorduğunuz adamı bilirim... Kendim gibi bilirim. Manastır'da yüzbaşı olmuştu. Ali Bey derler bir arkadaşı da var idi. Siz Ahmed Bey'i nasıl severseniz, Ahmed Bey de Ali Bey'i öyle severdi. Belki Ali Bey'i de biliyorsunuz.

Rüstem Bey — Nasıl bilmem? Zavallı çocuk... O da bir kardeşimdi. Öyle kardeş ki belki anamız babamız bir olsa fikrimiz, huyumuz o kadar bir olmazdı. Biçareyi kurşuna dizmişler.

86 bâhusus: özellikle

87 mülâzımlık: teğmen rütbesi

88 mahlas: takma ad

Sıtkı Bey — Niçin dizdiklerini biliyor musunuz?

Rüstem Bey — Hayır, ben o vakit Bağdat'ta idim. Bir haber şu evden öteki eve gidinceye kadar yarısı etrafa dökülüyor, içine yarısından ziyade yalan karışıyor. Manastır'dan Bağdat'a gelen cevaptan ne öğrenilebilir?

Sıtkı Bey — Söyleyeyim de dinleyiniz. Ali Bey Manastır'da evlenmiş idi. Alayının kaymakamı olacak edepsiz, bir gece beyin evine misafir gider. Ne misafir! Kahrolacak melun⁸⁹ vatanın namusunu muhafaza için beline takılan kılıcı eline alır ve zorla çocuğun haremine tasallut⁹⁰ etmek ister.

Bir asker, bir insan, öyle bir köpeğe ne yapar? Beynine bir tabanca vurur, canını cehenneme gönderir. Askerlik gayretini, insanlık namusunu bilenlerin hepsi, çocuğu alkışlarlar.

Rüstem Bey — Kim olur da alkışlamaz?

Sıtkı Bey — Dîvân-ı Harp!⁹¹ O, hiç sizin reyinizde⁹² bulunmadı. O vakit ki Divan-ı Harplerin azasını⁹³ bilirsiniz a? Hani bir rütbe üst tarafındaki zabite çubuk doldurarak, vekilharçlık⁹⁴ ederek, ayak öperek, dayak yiyerek yetişen ağalar!... Çocuğun bir muhakemede asker kaçağı gibi, vatan haini gibi kurşuna dizilmesine hükmettiler.

Rüstem Bey — Allah Allah!!!

Sıtkı Bey — Şimdi bir de kendinizi Ahmet Bey'in yerine koyun. Ali'yi kurşuna dizecek bölüğü kumandaya emir alaydınız, ne yapardınız?

Rüstem Bey — Allah göstermesin! Ben kurşuna dizilirdim, o alçaklığı irtikap⁹⁵ etmezdim.

89 mel'ün: lanet olası, lanetli

90 tasallut: musallat olma, sataşma, rahatsız etme

91 Dîvân-ı Harb: yüksek askeri mahkeme. Kâhyalık ederek; ayak işlerini görerek

92 re'y: fikir, görüş

93 âza: üye

94 vekilharçlık: kâhyalık; ayak işlerini gören

95 irtikâb: işleme, yapma, kötü bir iş işlemek

Sıtkı Bey — O da tıpkı sizin fikrinizde bulundu. Anlaşıyor ki bir mektepte, bir mülkte yetişmişsiniz. Ahmet Bey emri alır almaz, doğru Divan-ı Harb'e gitti. Ben yanında idim. Hâli tamamıyla bilirim... “Ben askere, bu yolda can vermek için girdim.

İsterseniz beni de Ali Bey'le beraber kurşuna dizin. Hazırım. Lakin cellat olmak elimden gelmez. Hatta emrettiğiniz iş cellatlık da değil, adeta katillik, o hizmeti bir başka bendenize⁹⁶ gördürün!” dedi.

Rüstem Bey — Benim arslan kardeşim! İnsan Ahmed'im! Adam böyle olur.

Sıtkı Bey — Dîvan-ı Harp bunda da sizin reyinizde bulunmadı. Ali Bey katil idi, Ahmet Bey asi oldu. Ali'yi kurşuna dizdiler. Ahmet'i de... Ahmet'i de, “keçe külâh”⁹⁷ ettiler. “Keçe külâh” olmak bir askere nasıl tesir eder bilirsiniz?

Rüstem Bey — Allah öyle hâkimlerin yüz bin türlü belasını versin! Zahir⁹⁸, insan ırzını⁹⁹ muhafaza etmemeli imiş! Zahir, asker olan cellat olmalı imiş! Öyle mi?

Sıtkı Bey — Bîçare Ahmet; o da Manastır'da evlenmiş idi. Üç yaşında bir oğluyla, on dört aylık bir de kızı vardı. Gördüğü rezaletin, hakaretin üzerine, evine gidemedi. İki masum, iki bigünah¹⁰⁰ çocuğunun yüzüne bakmaktan utandı. O gülle, kurşun yağdığı zamanlar metris altına girmeyen adam, biri yüzüne baksa kendisini hicabından¹⁰¹ eriyecek zannederdi. Vahşi hayvanlar gibi ormanlarda, ağaç kovuklarında saklanırdı. Her gün bin kere kendini öldürmeye kalkışırdı. Sonra bu dünyaya kendi ihtiyarıyla¹⁰² gelmediğini düşünürdü. Öteki dünyaya kendi ihtiyarıyla gitmekte hak göremezdi. Allah'ın hikmetine, insanın bahtına, dünyanın hâline dair ne okumuş, ne işitmiş ise

96 bende: kul, görevli, köle

97 keçe külâh etmek: ordudan atılmak

98 zâhir: demek ki

99 ırz: namus

100 bigünâh: günahsız

101 hicâbından: utancından

102 ihtiyarıyla: isteğiyle

hepsi her dakika gözünün önünde dolaşır idi. İtikadında Allah'ı, mahlukatı¹⁰³ kendi adaletinin idrakinden¹⁰⁴ yaratmış bir kudret-i kahire¹⁰⁵ bulmuştu. Allah'ını severdi. Ubudiyet¹⁰⁶ ibadet ederdi, fakat o kadar gözü korkmuştu ki merhamet niyazına cesaret edemezdi.

Lakin insan... Gözünde o derece alçaktı ki kendinin de insan olduğunu düşün-
dükçe, kendi kendini aldatmaya çalışır, karnını doyurmak için dağ başlarında
dört ayaklı yürür, ağzıyla otlardı. Ah! Kendini taşıyıp da bu dünyaya getiren
ana, o zaman şüphesiz karnını yüz bin parça ederdi.

Dünya... Ya hele dünya... Bir kere onun gözüyle bak. Sanki felek, bir çocuk...
Dünya onun elinde bir top... Felek oynar... Dünya yuvarlanır. Çocuk oynar, top
istiyorlar... Şimdi kırmızı görünen şey, gözünü yumup açınca kadar sarı olur.

Şimdi doğru görünen şey, gözünü yumup açınca kadar eğrilir.

(Kendisini kaybederek)

Ah! Kaç bin kere kuyrukluyıldız kadar bir yıldırım olup da bu çocuk oyuncağı-
nı, bu alçak toprağı, bu zulüm dünyasını, bu insana mezar olmaktan başka bir
şeye yaramayan musibet âlemini bir vuruşta yüz bin parça etmek hayalleriyle
cıldırarak derecelere geldim... Kaç bin kere...

Rüstem Bey (Lakırdısını keserek) — Biz Ahmet Bey'den bahsediyorduk. Şim-
di kendinizi söylemeye başladınız.

Sıtkı Bey (Kendisini toplayarak) — Yok! Ben bazı kere lakırdıda öyle dalarım.
Bıçarenin çektiği felaketleri gözümün önüne getirdim de...

Rüstem Bey — Zararı yok... Sonra ne oldu? (Kendi kendine)

—Bu, mutlaka Ahmet'tir a. Kendini bildirmek istemiyor.

103 mahlûkât: Allah'ın yaratıkları

104 idrâk: kavrayış

105 kudret-i kâhir: kahreden güç

106 ubûdiyet: ibadet etme, kulluk etme

Sıtkı Bey — Sonra ne olacak? Ahirete gidemeyince, dünyada ahiret için yaşayanların dünyası olan Hicaz'a gitmişti. O zamanlar gönlü adeta taş kesilmiş idi. Belki üzerine hızlı çarpılsa ateş çıkardı. Lakin kendi müteessir¹⁰⁷ olmazdı.

Rüstem Bey — Hicaz'da da yanında mıydınız? Lakırdıyı kendi vicdanınızı tasvir eder gibi söylüyorsunuz!

Sıtkı Bey — Size dedim a. Her hâlini bilirim, kendimi bilir gibi bilirim.

Rüstem Bey (Kendi kendine) — Hiç şüphe kalmadı.

Sıtkı Bey — Garip hâldir! Hicaz'da bulunduğu zaman hiç dünyayı düşünmek istemezdi. Evladını, ıyalını unutmuştu. Bir türlü vatanını unutamadı.

Bir türlü devletin kendini yetiştirmek için sarf ettiği paraları gönlünden çıkarıramadı... Akıbet¹⁰⁸ vazife vicdanına galebe etti. Yine askere girdi. Amma ne asker! Nefer...

Rüstem Bey — Nefer mi?

Sıtkı Bey — Nefer... Hem neferlik tam beş yıl sürdü, tezkeresini bırakmadıkça onbaşı olamadı!...

Rüstem Bey — Onbaşı mı olamadın? Sen mi?

Sıtkı Bey (Tehdit ile bakarak) — Hayır, ben değil... O... Ahmet Bey!

(Yine kendini toplayarak)

— İş o derecede kalsa... Eski rütbesini tekrar alıncaya kadar hiç kimseye kendini bildirmemişti. Bir daha keçe külah olmayı kim ister? Yalnız, o rütbeye geldikten sonra Manastır'da bir dostuna mektup gönderebildi, Manastır'da topu bir dostu var idi- mektup gönderişi de çoluğundan çocuğundan bir haber almak için idi. Sağlıkla haber almaya kalkışmayaydı. İlk aldığı mektupta

107 müteessir: etkilenen, üzülen

108 âkıbet: sonunda

hareminin kendi için beş sene verem döşeklerinde yattıktan sonra hasretle ahirete gittiği yazılmıştı.

Arası iki yıl geçmedi, dostundan bir mektup daha aldı. İkinci mektuptan ne haber beklersiniz. Oğlu da vefat etmiş.

Son nefesinde iki söz söylemiş: İptida¹⁰⁹ “Babacığım!” demiş; sonra, “Vatan...” Babacığım dediği vakit gözlerini gök yüzüne dikmiş, sanki pederini aramış. Vatan dediği vakit etrafına bakınmış; sanki her bakışı, “Yatacağım toprağı düşmana çığnetmeyiniz!” dermiş... Felaket bununla bitti mi zannedersiniz? Hayır! Dostundan bir iki mektup daha geldi. İçinde “Kızın kayboldu!” diyor; kızın da öldü söylemek istemiyor. Zahir, o biçare de ihtiyarlamış! O biçarenin de yüreğine zaaf gelmiş! Çektiği belalardan o kadar bıkmış ki, Ahmet’e kendi derdinden bir pay vermeye kıyamamış.

İşte Ahmet Bey’in hâlini anladınız. Şimdi onun da senin gibi, belki senden büyük bir rütbesi var.

Allah rızası için bir yerde rast gelirsen tanıma! İstersen selam bile verme. Adını işitirlerse, belki yine “keçe külah” derler. Hareminin, oğlunun, kızının mezarını göremedi, belki kendi mezarını da vatanda bırakmaz. Biçareyi vatani içinde yaşamaktan men ettiler¹¹⁰ belki vatani için ölmekten de men ederler.

Rüstem Bey — Beyim! Ahmet Bey benim arkadaşımı, kardeşimdi... Öldü... O kadar öldü ki, hatta gönümde, zihnimde arasan hayalini bulamazsın. Fakat bana yine bir kardeş lazım... Sen yerini tutar mısın? Yerine seni koysam kabul eder misin? Edersin değil mi? Ben Ahmet Bey’i öldü biliyorum; ben Sıtkı Bey’in muhabbetini niyaz ediyorum. Ağzımdan Ahmet Bey’in adını kim işitirse Sıtkı Bey’i getirsin yüzüme çarpsın, başımı beynimi paralasın.

109 ibtidâ: önce, başlangıçta

110 men’ etmek: engellemek, yasaklamak

Beşinci Meclis

Evvelkiler, Bir Gönüllü, Abdullah Çavuş

Gönüllü (Telaşla yanlarına gelerek) — Bey! Bey! Hücum var... Düşman geliyor...

Abdullah Çavuş — Sanki biz onu bilmiyor muyuz? Düşman gelirse kıyamet mi kopar?

Sıtkı Bey (Kendi kendine)— Şu çocuk da bir türlü zihnimden çıkmıyor. Ne acayip hayal! Oğlum öleli üç seneyi geçti...

(Kavgâ havası başlar. Trampete çalınır. Herkes silah başına koşar.)

(Perde Kapanır)

ÜÇÜNCÜ FASIL

(Perde açılınca düzenli bir oda görünür. İslâm Bey yataktadır.)

Birinci Meclis

Zekiye, İslâm Bey

Zekiye (Kendi kendine) — Uyuyor, hâlâ. Uyuyor. Vaadini ne de güzel tutmuş! Bak göğsünde kanlı yaralardan kaç iftihar¹¹¹ nişanı var! Hekim ne diyordu? Bu geceyi de geçirirse yarına muhatara yokmuş. Öyle değil mi? Ah, ümit, hekim sözünün doğruluğuna kalırsa... Ben de deli miyim? Hiç -Allah göstermesin- bir muhatara olsa gönüm bu kadar rahatta mı olur? Ne kadar da tatlı uyuyor! Tek, uykusu bir dakika uzasın! Ömrümden bir yıl azalsa kailim¹¹².

(Tebessüm ederek)

—İnsanın aklından ne deli deli hülyalar geçiyor!

111 iftihâr nişanı: devlet (övünç) madalyası

112 kâ'ilim: razıyım

Acaba... Bir kerecik olsun... Ah! Ayrıldığı vakit hayalimi kıskanıyordum! Deli! Şimdi bir gece rüyasında seni gördüğünü söyleseler, müjdesine canını vermez misin? Uyuyor. Ne güzel uyuyor. Melek de uyusa böyle uyur. Saçları yastığına ne tuhaf dağılmış. Keşke yastığı göğsüm olaydı... Keşke yorganı saçlarım olaydı. Böyle şeyleri insan söylüyor da sonra tahammül edemiyor.

Kucağıma aldım. Aklım, gönlüm, ciğerim hep göğsüme, kollarıma geldi zannettim.

(Uzaktan uzağa top sesi işitilmeye başlar)

—Hay Allah kahretsin. Ne hasta bilir, ne yaralı düşünür... Topun ağzından herkese can dağılsa, belki bu kadar vakti vaktine atmaya başlamazlar idi.

Vatanınız için ölmeye mi geldiniz? Ya niçin vatanınızdan çıktınız? Pek ala! Çıktınız.

Ölseniz a... Ölüm karşınıza gelince şahin görmüş ördek kadar kaçarsınız. Öldürecek adam buldukça bulutla yarışan kaplan gibi kovalarsınız... Öyle değil mi? Sanki aldığınız canlar vücudunuza girecek! Sanki öldürdüğünüz adamların ömrü sizin olacak!

(Gittikçe top sesi sıkışır. İslâm Bey uyanır. Zekiye odanın bir köşesine saklanır.)

İslâm Bey — Atın! Atın! Uyuyor arslanları uyandırın. Şimdi çehrelerini karşınıza, pençelerini göğsünüzde bulursunuz...

Vücudumda ne var? Ha! Yaralanmıştım... Yazık ki kazandığım kavga!... Kırdığım kılıçlar... Dağıttığım fırkalar!¹¹³ Hep rüya imiş! Ya Rabbül-âlemin! Ben acaba ne büyük günah işledim!... Buhran içinde bile gözlerim kapandıkça Zekiye'nin; açıldıkça yine Zekiye'nin çehresi görünüyordu... İnsanı cehennemde iken kendisine cennette gibi göstermek adaletine yakışır mı?... Cihan bu ya! Elbette yaralanalı çok zamandır... O kadar rüyaları, hülyaları geçirmeye aylar ister.

113 fırkalar: tümenler, bölükler

(Top sesi sıkıştır.)

(Hiddetle)

— Ah! Düşman karşısında adam bulamamış da güllmesini kara topraklara, yalçın kayalara atıyor. Bizi istihkâm içinde görmekle kendinde daha ziyade yiğitlik tasavvur edemez a. Hele bire iki, bire beş gelsin... Daima kurşununu göğsümüzle, süngüsünü gönlümüzle karşılamaya hazırız. Lakin o böyle gayreti kalabalıkla bastırmak isteyince, biz de elbette demir taşı karşı tutarız.

(Top sesi ziyadeleşir¹¹⁴)

— Patla! Patla! Bu kalede senin sesinden değil, içindeki ateşi küreyi patlatsa onun gürültüsünden bile korkacak bir kadın, bir çocuk bulamazsın.

Ne yanlış itikatta imişim! Vatan yolunda ölecek kırk kişi yoktur sanırdım. Galiba düşman da Osmanlıları benim gibi görmüş!... Evet! Osmanlılar söz arasında vatani için kaydetmez kaygılanmaz görüyorlar; o kadar kaydetmezler gibi görünür ki, konuştuğun adamı taştan yapılmış resim zannedersin. Hele karşılarında bir düşman göster! Hele vatanın mukaddes¹¹⁵ mukaddes topraklarını bir ecnebinin¹¹⁶ murdar¹¹⁷ ayağıyla çiğneyeceğini anlasınlar; işte o vakit halka başka bir hâl geliyor. İşte o vakit insan en miskin köylüyle benim aramda hiç fark bulamıyor; İşte o vakit o abalı kebeli Türkler, o tatlı sözlü, yumuşak yüzlü köylüler, o çifte koşulur öküzden fark etmek istemediğimiz biçareler aradan bütün bütün kayboluyor da yerlerine Osmanlılığın, kahramanlığın ruhu meydana çıkıyor. En güçsüzü dişiyile kılıca, eliyle kurşuna salıyor. Kimse serhaddin bir taşını, en değersiz bir taşını, muhafazada yavrusunu koruyan diş arslandan, anasını sakınan erkek insandan geri kalmıyor. Baksanıza askeri düşmanın önüne getirinceye kadar kırbaç değnek kullanmaya mecbur oldular. Şimdi bir kere düşman görüldü; o, kırbaçla, süngü ile getirdiğimiz askeri ileri gitmekten kılıçla, süngü ile değnekle men edemiyoruz.

114 ziyâdeleşmek: artmak

115 mukaddes: kutsal

116 ecnebî: yabancı

117 murdâr: pis, kirli

(Şiddetle yerinden kalkarak)

—Esağfurullah! Bu kale, senin attığın topraklarla alınmaz. Elinden gelirse, git Azrail ile arkadaş ol. İptida hepimizin canını alsın. Ondan sonra belki...

Düşman da görmüyor mu ki kendinden beş kişi kanlar, topraklar içinde yuvarlanmadıkça, bizden bir kişinin ruhunu semavata¹¹⁸ göndermek mümkün olamıyor?

Zekiye — Yarabbi! Ben şimdi nereye kaçayım? On iki gündür aklı şimdi başına geldi. Ben de kendimi ne güzel saklıyordum. Bugün ona da meydan kalmadı.

(Gittikçe şiddetini arttırarak) — At! At! Tek başıma bütün kuvvetine karşı gelmekten çekinirsem Osmanlı namı bana haram olsun! Bir kırık kılıçla sekizini yarım saat kovaladığım askerlerinden namert olayım!

(Yine yatağa yığılır.)

Zekiye (Bu sözleri işittiği sırada yerinden kalkar. Gide gide telaşa başlar) — Yine kendini hasta edecek...

İslâm Bey (Yatağından toplanarak)— Kimdir o.

Zekiye (Yüzünü göstermemeye çalışarak) — Kimse yok efendim... Bendenizim... Abdullah Ağa ile beraber hizmetinize tayin etmişler idi...

İslâm Bey — Bu ses! Baksanıza ben kaç gündür yatıyorum?

Zekiye (Gayet hazin¹¹⁹ bir tarz ile) — Ben bilir miyim? Her gece yanınızda idim... Birçok zaman oldu...

İslâm Bey — Buraya gelseniz a... Buraya... Daha yakın... Siz kimsiniz?

Zekiye (Daima kendini setre çalışarak)

118 semâvâta: göklere

119 hazîn: üzüntülü, üzüntü verici

— Kim?... Ben?... Bendeniz mi?... Miralay Bey sizin hizmetinize...

İslâm Bey — Ah! Mümkün değil... Allah iki Zekiye yaratmaz. Gözlerimde ak-sin nasıl ikileşiyor ben hâlâ ona hayretteyim.

(Ellerini tutarak)

—Söyle... Söyle Allah aşkına söyle... Yaralarımдан bayıldığım zaman senin kucağında mı yattım? Buhran içinde iken gözümün önünde daima dolaşan sen mi idin? Sen Zekiye'sin değil mi? Allah aşkına kendini saklama! Sen vallahi Zekiye'sin. Eğer Zekiye değilsen ben mutlak şehit olmuşum. Allah bana Zekiye kıyafetinde bir melek göndermiş. Söyle, eğer bir sevdiğin varsa onun başı için söyle, dünyada mıyım, cennette miyim?

Zekiye — Dünyada bir sevdiğim var. O da sensin. Senin başın için Zekiye'yim. Senin Zekiye'nim. Manastır'dan çıkarken “Beni seven ardımdan ayrılmaz.” dediğini unuttun mu? Sesinin aksi hâlâ kulağında, tesiri hâlâ yüreğimde duruyor.

İslâm Bey — Şimdi seni bırakıp da buralara geldiğim için beni tayip¹²⁰ eder misin? Sen rahatını izzetini¹²¹, kadınlığını, hanımlığını benim için terk edersin. Günde birkaç fakir besler dururken benim için bugün bir lokma etmeğe¹²² muhtaç olursun, kapında birkaç hizmetçi bulunurken benim için bugün bir yarıya hizmetkârlık edersin; ya ben nasıl edeyim de kendimi yoktan var eden Allah'ım için seni bırakmayayım. Bilir misin? Bence vatan iman ile beraberdir. Vatanını sevmeyen Allah'ını da sevmez...

Zekiye — Ah, sen vatanını düşündükçe ne kadar büyüyorsan; ben de seni düşündükçe gönlümde o kadar büyüklük görüyorum... Söyle! Bana böyle lakırdılar söyle. Sanki işittikçe hayatım artıyor, artıyor da vücudumdan taşacak gibi oluyor. Gönlümde güller açılıyor. Fikrimde güneşler doğuyor.

120 ta'yib etmek: ayıplamak

121 izzet: onur

122 etmek: ekmek

Bu sözlerinin sayesinde ben de erkek oldum. Hem gönlüm esvabımdan¹²³ erkektir. Yarın kavgaya çık. Elbette herkesin önünde bulunacaksın. Ben de elbette sana herkesten yakın bulunurum.

Her fedakârlığı göze alırım. Belki seninle ölümü paylaşamayız!... Yine büyüklük sende... Yine kahramanlık sende... Sen vatanın için çalışıyorsun. Ben senin için. Sen kendi sayende yetişmişsin, ben senin sayende yetişiyorum.

(Hariçte bir gürültü peyda olur.)

İslâm Bey — O ne?

Zekiye — Bilmem!

İkinci Meclis

Evvelkiler, Sıtkı Bey, Birkaç Zabıt

(Birbiri ardından girer.)

Sıtkı Bey — Şuraya toplanalım da birbirimizin ne istediğini anlayalım.

Bir Kaymakam — Bundan sonra meram anlayacak bir şey kaldı mı ya? Kaleyi kim muhafaza edecek? Devlet burayı Paşa'ya teslim etmemiş miydi? İşte bir gülle geldi, Paşa'yı götürdü. Başsız asker nasıl kavgaya eder? İtinada duralım da...

Abdullah Çavuş — Ey bir paşa ölmekle kıyamet mi kopar?

Kaymakam — Sus herif... Kaledeki biçarelere acıyın! Burası devlete lazım olaydı serdar¹²⁴ imdat gönderirdi.

(Mevcut zabıtların¹²⁵ neferlerin¹²⁶ her biri cevaba hazırlandığı sırada)

123 esvâb: giysi, kıyafet

124 serdâr: başkomutan

125 zâbit: subay

126 nefer: er

İslâm Bey (Kemal-i hiddetle¹²⁷ yerinden fırlayarak) — Herif şeytan mısın? Şeytandan şeni¹²⁸ bir şey misin? Şeytandan şeni ne olur? Casus... Mutlak bu köpek casustur...

Be edepsiz! Devlet bu kaleyi paşaya emanet ettiyse senin benim burada ne işimiz var?

Serdardan ne imdat bekliyorsun? Sanki düşmanın güllesi yeni gelenleri ezer de onları mı vurur? Sen geberdin mi? Şu karşında oturanlar sağ değil mi? İmdat gelip de ne olacak? Asker kalenin neresine yetişmiyor? Sen bu vatanın ekmeğini yemedin mi? Sen bu vatanın sayesinde geçinmiyor musun? Ayvazlığa¹²⁹ istihkakın¹³⁰ yokken bu rütbeye gelmişsin. Devlete iyilik hizmetin bir kalesini düşmana vermek mi olacak senin belki o kılıcı rast geldiğine teslim etsin diye mi taktılar? Ne duruyorsunuz? Niye bu köpeği kurşuna dizmiyorsunuz? Biz burada teslim lakırdısı iştimize de mi tahammül edeceğiz? Kanlarınız mı dondu? Yüreğiniz oynamadan mı kaldı? Ne hayran hayran bakınır durursunuz?

Burada benden başka Osmanlı yok mu?

(Üzerine hücum etmek ister, zabitler araya girer.)

Kaymakam— Sen sus da ne söyleyeceklerse, şu zabitler söylesin!

İslâm Bey (Rüstem Bey'e) — Bak, ne hezeyan ediyor! Siz de mi susuyorsunuz?

Rüstem Bey— Ben, kale teslimi teklif eden haine tüfenk¹³¹ ağzıyla cevap veririm.

Sıtkı Bey— Elverir. Bundan sonra her kim teslim sözünü ağzına alırsa, kurşuna dizerim.

Birinci Zabit— Bu haini ne yaşıyorsunuz?

127 kemâl-i hiddet: sert öfke

128 şeni': çirkin, kötü

129 ayvazlık: uşaklık

130 istihkâk: hakkı olma

131 tüfenk: tüfek

İkinci Zabit— Düşman karşısındayız. Baruta, kurşuna yazık değil mi?

İslam Bey— Ben onu bir kılıçta iki parça ederim.

İkinci Zabit— Habisin murdar¹³² kanına girmekten ne çıkar?

Birinci Zabit— İyi düşünün! Sağ bırakmakta muhatara var.

Sıtkı Bey (Abdullah Çavuşa) — Şunu götür, yer altındaki odaların birine hapsed! Kapısının önüne iki nöbetçi bırak.

İslam Bey— Bey niçin muhatarayı¹³³ düşünmüyorsunuz?

Sıtkı Bey— Sabredin mezar kadar hapisane önü olur.

Üçüncü Meclis

Evvelkiler. Diğer Bir Zabit

(Hariçten gelerek)

Düşman, sağ tarafa yığılmış, geliyor silah başına silah başına...

(Cenk tranpetesi¹³⁴ çalmaya başlar herkes süratle dışarı uğrar)

Dördüncü Meclis

Sıtkı Bey. İslâm Bey. Zekiye

Sıtkı Bey (İslâm Bey'in önünü alarak) — Sen biraz dursan a! Böyle hücumlara onlar da kâfidir. Bilir misin ki kale, gerçekten muhataradadır. Ne imdat gelir ne zahire var, ne para var ne zabit kaldı! Allah bilir ama devlet bu kaleyi gözden çıkarmış.

132 murdâr: kirli, pis

133 muhâtara: kuşatma

134 tranpete: trompet

İslâm Bey— Bey o nasıl lakırdı? Hiç devlet kalesini gözden çıkarır mı? Serdar ne yapsın? Düşman çok asker az. Onlar bizim gayretimize güveniyorlar da ter-
tiplerini bozmuyorlar. Keşke göğsüme birinci dokunan kurşun canımı alaydı da
sizden bu sözleri işitmeyeydim.

Sıtkı Bey— Oğlum ben kalenin teslimini düşünmüyorum, kurtarmaya bir çare
arıyorum. Kaleyi teslim etmek isteyen, seninle müzakere etmez a!

İslâm Bey— Kurtarmaya çare... Kavga ederiz... Ölürüz... Teslim... Vesselam¹³⁵.

Sıtkı Bey— Kaleyi kurtarmaya daha güzel bir çare var. Gerçekten ölecek adam
ister.

İslâm Bey— Ben daha ölmedim.

Sıtkı Bey— Ölmedin, ama hastasın.

İslâm Bey— Suphanallah!¹³⁶ Hasta olan ölemez mi? Beyim siz reynizi¹³⁷ söy-
lemeye bakınız... Ben vatanım için hasta iken de ölürüm. Sağken de ölürüm. Bir
kere ölsem yine ölürüm!

Sıtkı Bey— Bu gece düşmanın ordusuna girer cephanesini ateşleyebilir misin?

İslâm Bey— Ateşleyebilirim. Hatta iktiza ederse¹³⁸ üzerine oturur öyle ateşle-
rim. Fakat orduya girmek mümkün olur mu? Orasını bilemem.

Sıtkı Bey— İşte, mesele orada! Tasavvurum¹³⁹ adeta delilik gibi görünüyor.
Yüzde bir ümit ya var ya yok... Kusuru beyhude¹⁴⁰ tutulup kurşuna dizilmekten
ibaret... Elinden tutup da cephanenin başına götürmek mümkün olsa her mu-
hatarayı gözüne alacak kalede bin kişi bulurum. Bu kadar hatırlı zamanlarda,
muhal¹⁴¹ görünen çarelere de imkân vermeye çalışmak lazım gelir bu bence bir

135 ve's-selâm: işte bu kadar, son söz budur anlamında bir kalıp

136 Sübhânallah: Allah'ın yarattıkları ve eserleri karşısında duyulan hayret için söylenen söz

137 re'y: düşünce, fikir

138 iktizâ etmek: gerekmek

139 tasavvur: zihinde göz önüne getirme, tasarım

140 beyhûde: boş yere, boşuna

141 muhâl: olması, gerçekleşmesi olanaksız

itikat!¹⁴² Hatta karar verdim. Akşam gece orduya gireceğim yalnız yanıma bir arkadaş arıyordum.

İslâm Bey— Teşebbüsle kail¹⁴³ değil miyim?

Sıtkı Bey— Eğer bir kişiyi kâfi göreydim¹⁴⁴ yapacağım şeye şimdiye kadar kendim teşebbüs etmez¹⁴⁵ miydim sanıyorsun?

İslâm Bey— Bey bu nasıl tasavvur bu tabya¹⁴⁶ senin vücudunla duruyor. Bahadırane¹⁴⁷ bir hareket için maksadı mı heba edeceksin?

Sıtkı Bey— A bey! Sen deminki edepsizin sözlerine mi bakıyorsun? Burada bu kadar mektep görmüş bu kadar her rütbeyi bir kavgada kazanmış zabiterimizi, bu kadar ecelle pençeleşmekten çekinmez askerleri var... Ah! Hasta idin görmedin ki ne mertlikler ettik. Düşman her gün kırkar ellişer bin kişi ile hücum ederdi. Bizimkilerin ikişer üçer bin kişisi bir yere toplanınca tabyaları muhafazaya kanaat etmezlerdi. Meydan muharebelerine¹⁴⁸ çıkarlardı. Bir kılıç on on beş süngüyle¹⁴⁹ çarpışırdı. Dişler tırnaklar bayağı silah kuvvetini bulmuştu. Yanar kumbarayı kucaklayıp da düşmanın kafasına atanlar mı ararsın? Kesilmiş kolunu yerinden koparıp da elinde silah edenler mi eksikti? Allah bilir kavgalarımızı göreydin “Şeh-name” hikâyelerinin gerçek olduğuna hükmederdin. Emin ol bu askerinin her biri bin canı olsa verirler de kalenin bir taşını vermezler.

İslâm Bey (Gözünü silerek) — Ben de kız çocukları gibi memnuniyetimden ağlıyorum! Bilirim. Asker kaleyi vermez fakat düşman zorla alır. Paşa şehit oldu. Sen de kendini telef edersen harbi kim idare edecek? Herkesin kalbinden gördüğün kuvveti fikrinde de görüyor musun? Hem kendini helak edeceksin. Sen-

142 i'tikât: inanç

143 kâ'il: aklı yatmış, inanmış

144 kâfi görmek: yetecek ölçüde olmak, yeterli olmak

145 teşebbüs etmek: girişmek

146 tabya: bir yerin savunulması için özel olarak yapılmış ve silahlarla donatılmış istihkâm

147 bahadırâne: yiğitçe, kahramanca

148 muhârebe: savaş

149 süngü: tüfek namlusunun ucuna takılan, küçük kılıç biçiminde delici silah

den rey almayınca kimin ne iş görebildiği var? Hem kendini helak edeceksin. Ordunun başını, beynini paralayacaksın hem sonra kollar ayaklar çalışır diyor-sun. Allah aşkına etme! Vatanına merhamet et.

Sıtkı Bey— Ne yapayım evlat. En son çareyi bir adama nasıl teslim edebilirim. Ya teşebbüs arasında yardıma muhtaç bir iş zuhur ederse?... Orduya tebdil¹⁵⁰ girilecek... Kim bilir ne olur ne olmaz.

Zekiye (Bulunduğu köşeden çıkar) — Mademki iki kişi lazım. Biri de ben olurum.

Sıtkı Bey— O kim? Ah biçare çocuk! Sen yerinde otur.

İslâm Bey (Zekiye'ye) — Ne söylüyorsun?

Zekiye— (İslâm Bey'e) — Merhametsiz mezarının bir parça yerini de mi ben-den esirgeyeceksin?

(Sıtkı Bey'e) — İhsan buyurun siz ölmeye bir adam arıyordunuz. Öldürmeye muktedir¹⁵¹ değilsem ölmeye pekâlâ muktedirim.. Evvel de söylemiştim. Sizden kolay ölürüm. Orduya tebdil girilecek buyurdunuz. Rumeliliyim biraz lisan bilirim. Tebdillik de bana sizden kolaydır. Tebdil girdiğim yerde kendimi pek çabuk tanıtmam. İnanmazsanız İslâm Bey'e sorun.

İslâm Bey (Tereddütle) — Çocuk akıllı gibi görünüyor.

Beşinci Meclis

Evvelkiler. Abdullah Çavuş

Abdullah Çavuş— Yine karşıda asker toplanıyor. Galiba hücum var. Sizi tab-yaya çağırıyorlar.

Sıtkı Bey— Abdullah Çavuş!

150 tebdil: değiştirme (kıyafet)

151 muktedir: bir şeyi başarmaya, yapmaya, gerçekleştirmeye gücü yeten

Abdullah Çavuş— Efendim.

Sıtkı Bey— Buraya gel! Şu kale uğrunda ölmek elinden gelir mi?

Abdullah Çavuş— Ölürüm, kıyamet mi kopar

Sıtkı Bey— İslam Bey bu gece bir yere gidecek. Beraber gidebilir misin? Fakat yüzde doksan dokuz kurşuna dizilmek var.

Abdullah Çavuş— Kurşuna dizilirim, kıyamet mi kopar?

Sıtkı Bey— Aferin Abdullah! Haydi, tabyaya gidelim. Bakalım, bugünkü düğünümüz nasıl geçecek? İşimizi de orada konuşuruz.

Zekiye (Sıtkı Bey'e) — Beyefendi kulunuzu neden o kadar hakir gördünüz?

Sıtkı Bey— Hayır çocuğum sen de gideceksin. Üç olursanız, iş daha metin olacak... Abdullah da lisan bilir.

(Sıtkı Bey, İslam Bey, Abdullah odadan çıkarlar.)

Altıncı Meclis

Zekiye (Odada kendi kendine) — Akıbet kara toprak sinisini¹⁵² açıyor. Akıbet ölüm kendini gösteriyor. Meğer Allah gelinlik duvağımı kendi kanımdan nasip etmiş! Meğer şehit olmadan birbirimize sarılmak kaderde yokmuş!

(Biraz teemmülden sonra)

Mümkün olsaydı yaşamak da fena bir şey değildi... Dün gece gördüğüm rüyalar neydi? Sevgilimle ben oturmuştum. O kucağıma yatmıştı. Mehtap yaprakların arasından her tarafımıza elmas parçaları saçıyordu. O saçımın yüzünü örtüyordu... Ben hazin hazin ağlıyordum... O hafif hafif gülüyordu... Sanki benim gözümden bir damla yaş düştükçe onun yüzünden bir taze gül açılıyordu. Et-

152 sine: göğüs

rafımızda ötüşen bülbüller çağlayan sular hep hâlimize haset eder¹⁵³ gibi görünüyordu... Yüzüne baktıkça canım vücudundan ayrılmış da kucağımda yatıyor vatancığında idik. Bahçede büyük çınarın altında zannediyordum.

Ah rüyaydı... Lakin rüyanın aynı da muhal değil idi ya? Keşke bütün ömrüm öyle rüyalarla geçeydi!

(Pencereden bir top alevi görünür. Titreyerek)

Bu alevden de sanki insanın içine karlar yağıyor!

Güneş ne de şahane doğmuş! Bulutları bin renge boyadı. Sanki cennet bahçelerinin resmini yapıyor. Topların dumanı da ömrümün son gününde olsun sabahı seyretmeye meydan bırakmaz ki...

(Biraz düşündükten sonra)

Meğer canından iyice vazgeçenler için ölmek de pek korkunç bir şey değilmiş! Bayağı ölüm canlansa da karşıma çıksa üzerine yürümekten çekinmeyeceğim...

Yedinci Meclis

Zekiye. İslâm Bey

İslâm Bey (Odaya girerek) — Zekiyeciğim?

Zekiye (Beşâsetle) — Efendim!

İslâm Bey— Meğer ne talihsiz adammışım seni yanımda gördükçe ne sanıyorum bilir misin? Bir melek benim için semavatı¹⁵⁴ bırakmış da bu kara topraklara inmiş sanıyorum. Kendimi şeytandan alçak görüyorum. Kendi kendime “Şeytan, insanı aldatır. Ben, bir meleği iğfal ettim!¹⁵⁵” diyorum. Çocuk! Niçin benim için bu hâllere geldin? Niçin, o güzel vücudunu benim yolumda toprak edeceksin?

153 haset etmek: kıskanmak

154 semâvât: gökler

155 iğfâl etmek: baştan çıkarmak, aldatmak, kandırmak

Zekiye— Ah! Gönlümü de ahirete parça parça göndermek mi istiyorsun? Ben sana ne yaptım? Beni bir melek mi zannediyorsun? Gerçekten melek olsam yine semavatı bırakırım, senin arkana düşerdim. Ben, senin için ne hâle gelmişim? Dünyada yalnızdım acizdim. Aklımda kaybolmuş babamın hayalinden başka bir şey yoktur. O da ne hayal! Karanlıklar içinde... Yokluklar içinde... Zihnimde bin türlü şekiller yapardım. Yine hepsini bozardım yine birini sevmezdim. Ömrümde... Mesela bizim Miralay Bey kadar babalığa yakışır bir adam tasavvur edemedim.

Gönlüm merhume¹⁵⁶ annemi, merhum kardeşimi düşünmekten başka eğlence bulamazdı. Ya, o da ne eğlence! Birini düşünecek olsam, gözümün önünden daima beni kucağına alıp da can verdiği geçerdi. Ötekini düşünecek olsam hatırıma daima, kucağımda iken can çekiştiği gelirdi...

Seni görünceye kadar, gönlüm, her vakit gaipler arasında, her vakit mezar içinde gezerdi. Seni gördüm, sanki başka bir dünyaya geldim. O zaman, hayat ne demek olduğunu anladım. O zaman, insan ne demek olduğunu anlamaya başladım. Evvel yaşamak nedir bilmezdim. Yine yaşamayı herkesten ziyade severdim. Şimdi, hayatımın kadrini iyice biliyorum. Yine senin için ölmeyi yaşamaya tercih ediyorum.

Hakikatsiz sen ölümü benden ziyade seviyorsan, ben de seni canımdan ziyade seviyorum.

Vefasız! Beni bırakacaktın da mezarın kucağına koşacaktın öyle mi?

Benim dünyada senden başka canım olmadığını bilmiyor musun? Sen kaybolursan, Zekiyeciğinin ayakta gezer bir cenaze kalacağını hiç hatırına getirmedin mi?

(Ağlayarak)

Kâh askere gidersin beni bırakırsın. Kâh ölmeye gidersin yine beni bırakmak istersin. Mutlaka, muradın benden ayrılmak. Mutlaka ayrılmaktan başka bir şey düşünmüyorsun.

156 merhûm/merhûme: ölmüş

İslâm Bey— Sus, Allah aşkına, sus! Beni, yetim çocuklar gibi bağıra bağıra ağlatacaksın. Bana yüreğimde ne varsa meydana döktüreceksin. Yüreğimdiki esrarı¹⁵⁷ sana söylemeyeyim de kime söyleyeyim? Zekiyeğim sen beni alçak zannetmezsin değil mi? Miralay¹⁵⁸ bana söz verdiğim zaman iptida¹⁵⁹ vatanımı, sonra senin de benimle beraber geleceğini düşündüm. Hatırına yanlış yanlış şeyler gelmiş, senin beraber geleceğini düşünmeseydim. O kadar ferahlı, o kadar şevkli söz vermezdim...

Yine söz verirdim. Yine vazifemi yerine getirirdim. Gönlümde kendi muhabbetinle vatan muhabbetini tecrübeye kalkışma. Öyle bir tecrübe mutlaka beni öldürür. Lakin yine vatanım için öldürür. Teklif vatana hizmet teklifi idi dedim a elbette giderim. Lakin mahzun giderdim. O kadar mahzun giderdim ki görenler belki vatanını sevmiyor sanırlardı.

Belki dikkat etmişsindir. Ben söz verdiğim zaman şevkim o kadar yerinde idi ki Miralay Bey bile hayrette kaldı. Çünkü senin beraber geleceğinden emin idim. Sensiz ölmek de istemem, yaşamak da... Zaten, itikadımı¹⁶⁰ bilirsin a. Biz, ölmeyeceğiz. Düşmanın silahı etimizi kemiğimizden ayıracak. Canımızı vücudumuzdan ayıramayacak. Feleğin devri yapışık taşları bir yumurtadan çıkmış hayvanları, yan yana düşmüş devletleri, en yakın yaratılmış dünyaları dağıtacak yine biz beraber bulunacağız! Biz vatan için her dakika ölmeye koşuyoruz, ölmüyoruz. Demek ki vatanın ihyasına¹⁶¹ hizmet için yaratılmışız.

Zekiye— Beyim! Hiç şüphe etme. Eğer ölecek olaydık sen yaralarından ölürdün, ben yaralarına baktığım zaman çektiğim belalardan meşakkatlerden¹⁶² ölürdüm. Ah! Bilmezsin ki neler çektim!.. Ölüm sanki meydana çıktı da aylarca yatağının etrafına dolaştı bu kadar vakit hizmetinde bulundum. Beni bilemedin hekimler ümidi kesti... Herkes ümidi kesti, bir ben kaldım... “Kaderin öyle zulümlerden münezzehtir¹⁶³. Elbette münezzehtir.” diye hiddetli hiddetli söy-

157 esrâr: sırlar

158 miralay: albay

159 ibtidâ: başlangıç, önce

160 i'tikâd: inanç

161 ihyâ: çok iyi duruma getirme, geliştirme, güçlendirme

162 meşakkat: güçlük, sıkıntı, zorluk

163 münezzehtir: uzak tutulan, uzak

lediğın lakırdı ağızından çıkan lakırdıların bazıısı zihnimde, gönlümde kazılmış gibi durur... Bir dakika kulağımdan ayrılmaz. -Hele, o lakırdı hiç hayalimden gitmedi. Hekimler; “Hastada ümit yoktur.” dedikçe ben “Beyim elbette iyileşecek... Beyim elbette vatanına hizmetler edecek!” diye kendi kendime söylenir dururdum. Allah bir mucize gösterdi. Ümidimi yanlış çıkarmadı,. Allah beyhude yerde mucize göstermez. İnşallah, bu hizmetten de sağ geliriz.

İslâm Bey— Kim bilir!

Zekiye— Allah bir mucize daha göstermeye kadir değil midir? Hakk’ın adale-tine vatanın büyüklüğüne itikadını mı unuttun?

İslâm Bey— Haşa, bir vakit unutmam. Allah, büyüktür! Vatan mukaddestir¹⁶⁴.

Sekizinci Meclis

Evvelkiler. Abdullah Çavuş

Abdullah Çavuş (Odaya girerek) — Haydi bey.

İslâm Bey— Nereye?

Abdullah Çavuş— Kaleden şimdi çıkmalı ki orduya girmek mümkün olsun. Gideceğimiz yollardan dolaşmaya üç dört saat ister. Esvaplar hazır¹⁶⁵.

İslâm Bey— Ne taraftan gideceğiz?

Abdullah Çavuş— Ben yol buldum.

İslâm Bey— Bir kere Miralay Bey’i görsek olmaz mı?

Abdullah Çavuş— O zaten geliyor.

İslâm Bey— Keşke biz gitseydik!

Abdullah Çavuş— Ay, o bizim ayağımıza gelirse kıyamet mi kopar?

164 mukaddes: kutsal

165 esvâb: elbiseler

Dokuzuncu Meclis

Evvelkiler. Sıtkı Bey

Sıtkı Bey (Odaya girer.) — Hazır mısınız çocuklar?

Abdullah Çavuş— Gidiyoruz lakin birkaç gün bizden haber alamazsan merak etme.

Sıtkı Bey— Birkaç gün ne demek ya?

Abdullah Çavuş— Birkaç gün birkaç gün demek. Saklanmalı, fırsat aramalı. Münasebet düşünmeli de orduya öyle girmeli. Misafirliğe gitmiyoruz!

İslâm Bey— Abdullah'ın dediği gibi olursa iş daha emin olur.

Sıtkı Bey— Ben işin çabuk tutulduğunu isterdim.

İslam Bey— Siz bilirsiniz. Bence bir gün evvel ölmekle bir gün sonra ölmenin hiç farkı yok.

Abdullah Çavuş— İş iki gün gecikecek olursa kıyamet mi kopar?

(Silah başına trompeti vurulur.)

Sıtkı Bey— Yine mi hücum? Herifler ölmekten de bıkmıyorlar?

Abdullah Çavuş— Haydi bey! Top başladı. Gülle arasından geçmeli. Kavgada ondan selamet¹⁶⁶ yol yoktur.

İslam Bey— Haydi! Ecel bizi bekliyor. Yaşasın vatan!

(İslâm, Zekiye, Abdullah çıkar)

Sıtkı Bey— (Zekiye'ye dikkatli dikkatli bakarak) Oğlum mezarda yatıyor...

(Perde Kapanır.)

166 selâmet: esen olma durumu, esenlik

DÖRDÜNCÜ FASIL

(Tabyanın bir başka tarafı)

Birinci Meclis

Sıtkı Bey (Kendi kendine)

Hiç lüzumsuz yere üç adamın kanına girdim. Şüphe yok ki şehit olmuşlardır. Meğer düşman zaten gidiyormuş... Meğer düşündüğüm tedbire hiç de hacet yokmuş... Ben, şimdiye kadar gönlümü taş olmuş bilirdim. Haremim benim için öldüğünü duydum. Oğlumun vefatını haber aldım. Kızın kayboldu, dediler. Dünyada Rüstem'den başka kimsem kalmamıştı. Dün o da şehit oldu kucağıma düştü. -İslam'ı - şu kalede herkesten mukaddes herkesten lazım herkesten büyük bildiğim İslâm'ı- elimle gözlerini bağladım- kurban olmaya gönderdim. On yıldır her türlü kahrımı çeken biçare Abdullah da beraber gitti. Hiçbirine müteessir¹⁶⁷ olmadım. Gönlüm gerçekten taş idi-. Üzerine kılıçla vursalar belki bir parçası kopardı ben yine duymazdım.

O çocuk! O çocuk! Gözümün önüne getirdikçe çehresinin parlaklığı ateş gibi ciğerime yapıyor.

Sanki iş yaptım! Hiç ağzında anasının sütü kokan biçare ölmeye gönderilir mi?

(Biraz teemmülden sonra)

Bırak efendim... Hâlâ gönlüm insan gönlüne benzememiş! Yüreğim taş mı kesildi? Hâlâ içinden kan sızıyor...

Çocuk biraz merhumeye benziyordu. Yüzüne baktıkça kâh oğlum aklıma geliyordu, kâh kızım. Bu kadar keder hep ondan değil mi?

İnsan zayıf!.. İnsan aciz...

Bir türlü kendini yenemiyor... Bir türlü tabiata galip gelemiyor... Ben de kendimi mutasarrıf sanıyordum. Heyhat¹⁶⁸...

167 müte'essir: üzüntülü, üzülmüş

168 heyhât: yazık, ne yazık, çok yazık

İkinci Meclis

Sıtkı Bey, Birkaç Zabıt

(İçeri girerek)

Birinci Zabıt— Bey! Düşman çadırlarını yıkmaya başladı. Gece, Tuna'ya köprüsünü kurmuş, her taraftan çekiliyor.

Sıtkı Bey— Ben de gördüm.

Birinci Zabıt— Emretsenize a dışarı çıkalım. Belki birkaç top bir iki bayrak bıraktırırız.

Sıtkı Bey— Yüz çevirmiş hasmın¹⁶⁹ arkasına düşmek neye lazım?

İkinci Zabıt— Suphanallah! Buradan gitti ise devletle sulh etmedi ya. Askerini Tuna'nın başka tarafına gönderecek değil mi?

Oradakiler de bizim kardeşimiz. Daha birkaç kişiyi bu topraklarda alıkoysak ne olur?

Sıtkı Bey— Yüzünü geri çevirtmeyelim.

Birinci Zabıt— Çevirse ne olmak ihtimali var? Geldiği zaman ne yaptı ki giderken ne yapacak? Düşman bizden kaçıyor biz mi düşmandan korkalım? Yüzünden yılmadık arkasından mı yılacağız?

Emret, çıkalım! Emret, toplar işlesin! Öbür tabyalar topa başladı. Her taraftan dışarı asker dökülüyor!

Üçüncü Meclis

Evvelkiler, Abdullah Çavuş

(Abdullah Çavuş koşarak gelir.)

Sıtkı Bey— Abdullah!

169 hasm: düşman

Abdullah Çavuş — Efendim.

İkinci Zabit — Bey, emredin, top atınlara. Yolcuları selamlasınlar. Askerimizle teşyie¹⁷⁰ çıkalım. Hiç olmazsa dostumuz, Osmanlılar yol yordam bilmezmiş demesinler.

Sıtkı Bey — Pekâlâ! Pekâlâ! Sizin dediğiniz gibi olsun. Gidin! Yapın! Ben de arkanızdan yetişirim.

(Zabitler çıkar.)

Dördüncü Meclis

Sıtkı Bey, Abdullah

Sıtkı Bey — Abdullah!

Abdullah Çavuş — Buyur!

Sıtkı Bey — Çocuk nerede?

Abdullah Çavuş — Çocuk mu? Nerede olacak? İslam Bey'in yanında.

Sıtkı Bey — Ey, İslam Bey nerede?

Abdullah Çavuş — Dışarıda.

Sıtkı Bey — Sağ mı?

Abdullah Çavuş — Ben bıraktığım zaman sağdı. İkisi de sağdı. Ama şimdi bilmem.

Sıtkı Bey — Söyle bakayım, ne yaptınız? Ne oldu?

Abdullah Çavuş — İslam Bey midir? Nedir? O adam değil, Allah'ın gazabı. Çocuk adeta gölge. O bir yere gitti mi, bu, yanına yapışıyor. Az kaldı hem kendileri-

170 teşyî: uğurlama (teşyî'e çıkmak: uğurlamak)

ni telef¹⁷¹ edeceklerdi, hem beni. İşe göndermeye amma adam aramışsınız! Lakin ben ikisinden de hoşnudum, Allah da hoşnut olsun. Arslan şeyler... Delikanlılar...

Sıtkı Bey — Ey ne yaptınız? Onu söyle! Ne yaptınız?

Abdullah Çavuş — Buradan çıktık. Üç gece bir köyde yattık. Bir türlü ordunun yanına yanaşamadık. Sonra bir gizli yol bulduk. Sürüne sürüne ta şu tepenin altına gittik. Orada bir mağara var. Ben avcılık zamanından bilirim. O mağarada saklandık. Düşman başladı gece yarısı çadırlarını yıkmaya. İslam Bey bunu gördü mü? Haddin varsa zapt et¹⁷².

O der: “Ben elbette çıkacağım.” Gölge: “Ben de elbette çıkarım.” Ben: “Etmeyin!” dedim, olmadı; “Lazım değil.” dedim, olmadı. “Eey... Haydi çıkalım, kıyamet mi kopar?” dedim, çıktık, sürüne sürüne, gizlene gizlene cephanenin yanına bir hayli yaklaştık. Yaklaştık ama ne fayda, cephanenin etrafını karakol içinde karakol sarmış. Düşündük, çalıştık, bir türlü istediğimiz yere sokulamadık. Ben: “Haydi selamete şuradan çıkalım.” derken İslam Bey cephaneye karşı bir tabanca atmasın mı? Meğer kapının önüne bir barut sandığı indirmişler. Kurşun da, ta vardı onu buldu...

Sıtkı Bey (Sözünü keserek) — Sonra?

Abdullah Çavuş — Sonra ne olacak? Bir gürültüdür koptu. Tüfeğe sarılan sarılana... Başladı üzerimize dolu gibi kurşun yağmaya... İslam Bey sanki ölüme âşık imiş gibi kurşunları kucaklamaya çalışıyordu. Gölgesi zaten yanından ayrılmaz. Sanki ölümü gözümle gördüm desem inanın! Bereket versin, İslam Bey üç yerinden yaralandı da -o mübarek de hep ön tarafından yaralanır- bayıldı, yere yıkıldı. Ben omuzlarından tuttum. Çocuk da ayaklarına sarıldı, mağaranın kenarındaki çalılığa girdik, onu da beraber çektik... Kargaşalıkta izimizi bulamadılar! Yavaş yavaş mağaramıza sokulduk.

O arada iki kurşun da benim kismetime düştü. Biri sağ küreğimin üstünde idi çıkardım, öteki de budumda. Hem ön tarafta hâlâ duruyor.

171 telef etmek: öldürmek, öldürtmek

172 zapt etmek: tutmak, bırakmamak

Sıtkı Bey — Mağaradan nasıl kurtuldunuz?

Abdullah Çavuş — O taraftaki düşman askeri, Tuna'yı gece geçmiş. Ben sabahleyin mağaradan başımı çıkardım, etrafıma baktım, kimse yok. Yoldaşlarla kalktık, gittiğimiz sapa yola girdik, çalı aralarında gizlene gizlene kaleye yaklaştık. Sabah açılır açılmaz baktık ki Arap tabyasından asker çıkıyor. İslam Bey bunları gördü mü; yine yıldırım gibi sıçradı; "Allah'a andım olsun ki, bir cep-hane sandığı daha yakmadan kaleye girmeyeyim." diye bir kere bağırdı, düştü askerın önüne... Öteki zaten gölge dedik a... Ben de yanlarını bırakmamak istedim ya. İslam Bey cehennemın ağzına atılıyor... Düşmana çattık. Bir elinde tabanca, bir elinde kılıç... "Ya Allah!" dedi, bir cep-hane arabasına doğru fırladı. Bir kurşunda ne araba kaldı, ne beygir, ne yanında asker... Her birinin her parçası göğün bir köşesine fırladı. Vallahi bey, araba ile arası, benimle sizin aramız kadar ya vardı, ya yoktu.

Sıtkı Bey — Arslan delikanlı!!!

Abdullah Çavuş — Onu da, bizi de Allah sakladı. "Bey elverir, haydi gidelim. Miralay Bey bizi bekler," dedim. Kavga barut, o ateş... Haddin varsa birini birinden ayır. Baktım olmayacak... Düşmanın zaten yüzü dönmüş. "Bir adam eksilmekle kıyamet mi kopar?" dedim, size haber vermeye geldim.

Sıtkı Bey — Aferin, Allah hepinizden razı olsun. Vatanın ekmeği hepinize helal olsun...

Abdullah Çavuş (Tabyadan dışarı bakarak) — Bak, bak bey, kaçıyorlar be! Daha yarım saat olmadı. Aceleniz ne?

Sıtkı Bey — Düşmanın gittiğine mi kızılıyorsun?

Abdullah Çavuş — Bak, ben düşmanın da o kadar korkağını sevmem. Sanki bir saat daha ateş karşısında dururlarsa kıyamet mi kopar? Bey! İslam Bey geliyor. Allah Allah! Yine elinde kılıcı kırılmış. Kaleye gelirken sanki mezara gider gibi geliyor. (İslam Bey'e bağırarak) Buraya gelsene! Miralay Bey bekliyor. Sanki kaleye girersen kıyamet mi kopar?

Sıtkı Bey — Çocuk yanında yok mu?

Abdullah Çavuş — Gölge, arkasından ayrılır mı hiç? Hele içeri girebildi! Mübarek, ateşin ağzına giderken de biraz böyle yavaş yürüsen a! Ne olur, kıyamet mi kopar?

Sıtkı Bey — Cenabıhakk'a bin kere şükür olsun... Şunların boşuna yere telefine sebep olaydım, elbette ya çıldırırdım ya kendimi öldürmeye mecbur olurudum. Hele yine Allah'ın inayeti¹⁷³ yetiştirdi.

(Bu aralık İslam Bey gelir.)

Beşinci Meclis

Evvelkiler, İslam Bey

Sıtkı Bey — Gel oğlum! Gel beyim! Gel aslanım! Dünyada, ahirette, yüzün ak olsun. Vatanını sevenlere ne büyük ibret¹⁷⁴ gösterdin, vatani için ölmek isteyenlere ne güzel numune¹⁷⁵ oldun. Vatan muhabbeti vücut bulsa elbet sen olurdu. Kahramanlıklarını Abdullah'tan işittim. İşitmeye de hacet¹⁷⁶ yoktu ya! Seni bir kere gören, iki sözünü işiten ne olduğunu anlar. Beyim, hele Allah seni bize bağışladı, hele Allah seni vatana bağışladı. Meğer benim tasavvurum¹⁷⁷ hep boşuna imiş, meğer düşman zati¹⁷⁸ gidiyormuş. Fakat kim bilirdi? Casus kullanmayı milletimizin şanına yakıştıramadım ki böyle şeyleri tahkik¹⁷⁹ mümkün olsun. Çektiğin emekleri helal et, umarım ki bana darılmazsın.

İslam Bey — Bey, ne söylüyorsun? Ömrümde beni bu işe memur ettiğinizden büyük iltifat¹⁸⁰ görmedim. Siz bana vatanımın en büyük menfaatlerinden

173 inâyet: yardım (Allah'ın yardımı)

174 ibret: ders vermek

175 numûne: örnek

176 hâcet: ihtiyaç, gerek, lüzum

177 tasavvur: düşünme, hayal etme, zihinde şekillendirme

178 zâti: zâten

179 tahkik: araştırmak

180 iltifât: iyilik ve güzellikle muamele, ilgi gösterme

birini emniyet ettiniz. Siz bu kalenin kurtulmasını benim gayretimden beklediniz... Siz silah altında, düşman karşısında duran bin arslanı esirlikten kurtarmak için düşündüğünüz en büyük çareyi benim elime bıraktınız. Ben üç ay hasta yatmıştım. Bu kaleye hiçbir hizmet etmemiştim. Beni gayrette, hamiyette¹⁸¹, vatan muhabbetinde on bin kahramana tercih ettiniz. Kendinize beraber tutunuz. Bir kere düşünseniz a! Buradan gittiğim zaman ben devlet kadar büyüktüm, çünkü devletin en büyük menfaati benimle kaim¹⁸² idi. Vatan kadar mukaddes idim¹⁸³. Çünkü bana hıyanet¹⁸⁴, aynıyla¹⁸⁵ vatana hıyanet idi. On iki bin Osmanlı kadar dehşetli idim, çünkü on iki bin Osmanlı'nın göreceği hizmeti yalnız başıma edaya¹⁸⁶ memurdum¹⁸⁷. Bir devlet gibi batıp da dünyayı dehşetler içinde bırakmak, milyonlarca nüfusu anasından ayrılmış yetimler gibi ağlatmak, on iki bin mert gibi dövüğe dövüğe şehit olup da tarihlerde tek başına bir ordu sayılmak, bir insana ne büyük şereftir. Bir kere gözünüzün önüne getirseniz a! Sen gayret ne demek olduğunu, büyüklük ne demek olduğunu, benden âlâ bilirsin! Vatanımı ben kurtarır idim, vatan nerde kalır; şu kaleciğin halâsına¹⁸⁸ ben sebep olaydım kendi gözümde ne kadar büyürdüm.

Bir hayat. Kırk elli yıllık bir hayat. -Kırk elli yıllık değil, bitmez tükenmez olsun- şu bildiğimiz hayat, şu gördüğümüz dünyada yaşamak öyle bir büyüklüğün acaba bir dakikasına, bir saniyesine değer mi? Ben ne öldüm, ne vatanımı, ne bu kaleyi kurtarmaya sebep oldum, yine zararı yok. Vicdanım pekâlâ biliyor ki vatanım için ölecektim. Hatta vatanımın birkaç taştan yapılmış birkaç duvarı için ölecektim.

Beyim! Siz bana demin oğlum demediniz mi? Ben de size baba diyeceğim. Baba sözünden daha büyük, daha mukaddes bir şey bulamıyorum ki onunla hitap edeyim.

181 hamîyyet: vatanseverlik

182 kâ'im: ayakta duran, mevcut olan, baki

183 mukaddes: kutsal

184 hıyanet: hainlik

185 aynıyla: tıpkı

186 edâ: yerine getirme, verme

187 me'mûr: görevli

188 halâs: kurtulma, kurtuluş, selamete erme

Dünyada babamın sayesinde mevcut oldum. Gerçekten adam olduğumu, senin sayende öğrendim. Ver beyim, babacığım! Elini öpeyim.

Sıtkı Bey (İslam Bey'e sarılır, alnını öper. İslam Bey de zorla miralaya elini öper.)

(Biraz tereddütten sonra)

— Oğlum, aslanım! Yanınızda bir çocuk vardı, onu göremiyorum.

İslam Bey (Yapma bir telaşla) — Çocuk mu? Hangi çocuk?.. Anladım...

(Etrafına bakınarak biraz düşündükten sonra miralaya yaklaşır)

— Siz bana oğlum dediniz değil mi? Siz beni evlatlığa kabul ettiniz değil mi? Gönlümde bir sır var; darılmazsanız söylerim. Halk yanında sormayın. Yalnız size söyleyebilirim.

Sıtkı Bey — Burada kim var ya? Ha, bizim Abdullah! Sen biraz işine gitsene.

Abdullah Çavuş (Çıkarken) — Ne işim var ki gideyim... Sanki ben burada bulunursam kıyamet mi kopar?

(Abdullah çıkar.)

Altıncı Meclis

Sıtkı Bey, İslam Bey

Sıtkı Bey — Bir şey söyleyecektin?

İslam Bey — Çocuk buraya gelemez.

Sıtkı Bey — Niçin?

İslam Bey — Namahremdir¹⁸⁹ de onun için.

189 nâmahrem: mahrem olmayan, nikâh düşen.

Sıtkı Bey — Namahrem ne demek?

İslam Bey — Namahrem ne demek? Beni söyletmek mi istiyorsun? Beyim! O Manastırlı bir kızdır! Birinci görüşte birbirimizi sevdik. İkinci görüşte ayrıldık... Ben vatanım için buraya geldim... O da benim için arkama düşmüş, buraya gelmiş. Vallahi ben getirmedim. Geldiğinden de haberim yok idi. Beni itham¹⁹⁰ etme! Hem günahıma girersin, hem beni bir büyük dert altında bırakırsın. Dünyada en namuslu seni biliyorum. Bana senin nazarında suçlu olmaktan büyük namussuzluk olamaz.

Sıtkı Bey — Şimdi sana kim suçlusun diyor? Yanındaki çocuk kız mıdır, dedin? Manastırlıdır öyle mi? Git şimdi, git! -Ah! Zihnimden neler geçtiğini biliver-sen?- Git çocuğu getir. Eğer düşündüğüm şeyler doğru çıkarsa, bana yeniden can verirsin. İndimde¹⁹¹ oğlumun makamına geçersin. Git diyorum. Benim Manastır'da bir kızım vardı. Kaybolmuş, anladın mı?

Git de bul... Bulursan o vakit belki gerçekten baban olurum...

İslam Bey (Mütehayyir, mütehayyir¹⁹²) — Çocuk! Çocuğu istemiyor musunuz? O pek uzakta değil... Şurada... Şurada... Çağırayım mı?

Sıtkı Bey — Hâlâ duruyor!

İslam Bey — Zekiye! Zekiye!

Sıtkı Bey — Kızımın adını söylüyor! Ah! İnsan dünyada bu kadar umulmadık devlete sahip olur mu?

İslam Bey — Zekiye! Seni çağırıyorum işitmiyor musun?

190 ithâm etmek: suçlamak

191 ind: yan, kat

192 mütehayyir: şaşırılmış, şaşkın (hayrete düşen)

Yedinci Meclis

Sıtkı Bey, İslam Bey, Zekiye

Zekiye (İslam Bey'e) — Adamı hangi adıyla çağırırlar?

(Miralay Bey'i göstererek)

— Baksan a! İkimizi de rüsva¹⁹³ mı eyleyeceksin?

Sıtkı Bey (Süratle Zekiye'nin yanına koşarak)

(Mütehakkimâne¹⁹⁴ tavrı ile)

— Sen Manastırlısın değil mi?

Zekiye — Evet!

Sıtkı Bey — Babanın adı nedir?

Zekiye — Babamı görmedim ki bileyim.

Sıtkı Bey (Kendi kendine) — Zavallı çocuk... Annenin?

Zekiye — Annem öldüğü zaman ben çocuktum. Evde herkes hanım derdi, adını işitmedim...

Sıtkı Bey — Zavallı kadın!

Zekiye — Daha bir emriniz var mı?

Sıtkı Bey (Kendisini toplayarak) — Kardeşin var mıydı?

Zekiye — Evet, vardı.

Sıtkı Bey — Adı ne idi?

193 rusvâ: ayıplayacak durumda olan, rezil

194 mütehakkimâne: hükmedercesine

Zekiye (Dikkatle Miralay'ın yüzüne bakarak)

— Acayip acayip şeyler soruyorsunuz!

— Sadık değil miydi?

(İslam Bey'e) — Ah! Buldum, babamı buldum. İşte babam... İşte dünyaya geldim geleli hasretini çektiğim babam... Şimdi sen inanmazsın... Senin için öleceğime de inanmamıştın... Bak!

Bir kere gözlerine bak! Annem de benim için gönlünde bir kederi olduğu vakit yüzüme tıpkı böyle bakar idi... Bak! Yürüyüşüne dikkat et, kardeşim de bir telaşı olduğu zaman tıpkı böyle gezinirdi. Şimdi benim için ağlıyor değil mi? Ben de biri için ağladığım vakit -bilirsin a- tıpkı Allah'la gözlerimi böyle kaparım. Vallahi babamdır, billahi babamdır. Gönlüm beni böyle muhabbet işlerinde bir vakit aldatmaz.

İslam Bey — Zekiye'ciğim! Niçin bu kadar telaş ediyorsun? Hâline bakanlar vatanı muhatarada¹⁹⁵ sanır... Beyefendi için babamdır, diyorsun... Yemin ediyorsun... Öyle mi? Ben de yemin ederim ki babamdır... O beni oğulluğa da kabul etti... Zati baban olmasa bile, baban olacak... Sen benim değil misin?

Zekiye — Seninim... Yine seninim... Ne istersen emret! Sakın darılma! Sakın kıskanma! Babamı kıskanmazsın değil mi? Vatanın için beni bıraktığın gibi, bana da kendin için babamı bıraktırmazsın değil mi?

İslam Bey — Sana kim babamızı bırakalım diyor?

Sıtkı Bey — Buraya gel! Annem benim için verem döşeklerinde telef oldu, öyle mi? Kardeşin can verirken ne dedi? Beni anar, beni arar, etrafına mı bakardı?

Zekiye — Babacığım, bana merhamet et! Bana merhamet et de, mezarlarını, rahat döşeklerini gözümün önüne getirme! O kadar benzin atmış ki şimdi seni de mezardan çıkmış sanacağıım da yanından kaçacağıım.

195 muhâtarâ: savaş

Sıtkı Bey — Benim adil Halikım!¹⁹⁶ Benim merhametli Allah'ım! Sonunda kulunu dünyada yalnız bırakmadın! Nihayet bu biçareyi her şeyden meyas¹⁹⁷ etmedin. Ne yaptım ki beni bu kadar lütfuna layık gördün?

Bak, kendi kendime münasebetsiz¹⁹⁸ şeyler söylüyorum! Cenabıhakk'ın da mı keremi¹⁹⁹ vesileye²⁰⁰ muhtaç olacak.

İslam Bey — Evet beyim! Benim inancımca, Allah'ın bu türlü ihsanları²⁰¹ vesileyle, liyakatle²⁰² gelir... Ne yaptım mı diyorsun? Her yaptığımı bilmem. Şu kadar bilirim ki kendini gerçekten insan etmişsin. Beyim, şu tabyada hepimiz aza²⁰³ idik, alettik. Ruh sendin. Ölümden korkmadın -hiç ruh ölümden korkar mı? -Senin korkmadığını gördüğü için kimse de korkmadı. Herkese misal²⁰⁴ oldun. Medih²⁰⁵ için, iftihar²⁰⁶ için söylemem; benden, kızından, Abdullah'tan başka kimde gayret gördünse, o gayretin birazı da senin sayendedir. İşte bak, Allah sen yürekte olan insanları dünyada da mahzun bırakmaz, ahirette de...

Sıtkı Bey — Oğlum! Zihnin büyük hayallere kaçıyor. Ben aciz²⁰⁷ güçsüz kulum. Burada vazifemi yerine getirmekten başka bir şey yapmadım.

İslam Bey — Her vazifeyi yerine getirmek o kadar kolay bir şey midir? Herkes seni önünde görmemiş olsaydı, acaba kaç kişi vazifesini yerine getirmeye çalışırdı?

196 hâlık: yaradan, rab

197 me'yûs: umutsuz

198 münâsebetsiz: yakışıksız şeyler

199 kerem: cömertlik, iyilik

200 vesîle: aracı, sebep

201 ihsân: bağış

202 liyâkat: layık olma, yaraşma, hak etme

203 a'zâ: organ, üye

204 misâl: örnek

205 medh: övgü, övme

206 iftihar: övünmek

207 âciz: güçsüz

Sıtkı Bey — Sen de mi halkımızı biliyorsun? O gayret milletin kanında var. Herkes anasından o hamiyetle doğuyor.

İslam Bey — Ben o sözüne belki senden ziyade itikat²⁰⁸ ederim. Lakin siz de bu millet daima bir misal görmeye, daima önünde bir büyük adam bulmaya muhtaç olduğunu inkâr edemezsiniz a?

Sıtkı Bey — Muhtaçtır. Fakat kendini muhtaç zannettiği için muhtaçtır.

(Birdenbire tavrını değiştirerek)

— Acayip şey! Herkes zevkinde sefasında... Biz burada ağır ağır meselelerden bahsediyoruz. Size ayıp değil, çocuğunuz yok ki evladın ne olduğunu bilesiniz... Ya ben... Benim iki ciğerparem vardı. On beş senedir ikisini de görmemiştim. İkisini de bütün bütün mahvolmuş zannediyordum. Şimdi gözümün önünde birinin vücudu duruyor. Birinin Hak tarafından gelme bedeni geziyor.

Ah! Gönlümün ne hâlde olduğunu bilmezsiniz... Ben onu taş olmuş da ötesine berisine damla damla kan oturmuş zannediyordum. Şimdi hissediyorum, o taş elmas gibi parlamaya başladı. O kanlardan sanki deste deste güller açılıyor. On beş yıllık ömrümü gözümün önünden geçiriyorum. Ne gibi geliyor bilir misiniz; sanki bir mezara girmişim de on beş yıl uyumuşum, daha şimdi uyanıyorum. Dünyayı daha şimdi görüyorum.

Zekiye, kızım! Ben yine dirildim. Ben yine genceldim.

Bak! O kadar zaman hasretini çektiğin babanın yüzüne bak! Şimdi mezardan çıkmış zannetmezsin!..

Babacığını sever misin? -Bunun kadar sev demem- lakin biraz sevsen fena etmezsin. Biçareye bir bakışın, iki lakırdın, on beş yıllık ömrünü, on beş yıllık âdetini unutturdu.

İslam Bey — Zekiye sizi sevmeyeceği gibi sevdiğine de inanmam.

208 i'tikâd etmek: inanmak

Zekiye — Onun muhabbete inanmamak eski âdetidir. Kendi sever de başkasının sevdiğine inanmaz. Babacığım, ben onun için hayatımı feda ettim lakin ihtiyarım²⁰⁹ elimde değildi. Sizin için... Eğer... Eğer onu düşünmesem, ihtiyarım la can veririm.

Sıtkı Bey — Kızım! Ben o kadarını istemiyorum. Beni de gönlünden bütün bütün çıkarma!

İslam Bey — Acaba dünyada senin gibi babayı sevmemek hangi evladın elinden gelir?

Sıtkı Bey — Beni sen de biraz seversin değil mi?

İslam Bey — Hem ne kadar severim bilir misiniz? Vatanım kadar diyemem, yalan olur. Zekiye kadar desem, ona da siz inanmazsınız... Canım kadar... Değil, çünkü can gözüme pek kıymetsiz görünüyor... Buldum beyim! Pederim kadar... Gerçekten pederim kadar seviyorum.

Sıtkı Bey — Soracağım şeye doğru bir cevap verseniz beni sevdiğinize o vakit inanırım.

İslam Bey ve Zekiye (Bir zamanda) — Buyurun! Sorun babacığım

Sıtkı Bey (Hafif bir tebessümle aralarına sokularak) — Düğününüz, hani düğününüz, ne vakit olacak?

(Zekiye utanarak önüne bakar.)

İslam Bey (Mütereddîdane²¹⁰) — Düğün mü?.. Bendeniz bilemem... Siz... Nasıl düğün? Gene irade sizin.

Sıtkı Bey — Eğer irade benimse, en uzağı bu geceye kadar bekleriz,

(Saate bakarak)

209 ihtiyâr: kendine söz geçirmek, iradesini kullanmak

210 mütereddîdâne: duraksayarak, tereddütle

— Ooo... Daha dört buçuk saat var! Dört buçuk saat! Bir insan ömrü kadar! Ne çare! Allah sabırlar ihsan etsin.

Zekiye — Beybabacığım! Kızcağızınızla mı eğleniyorsun?

Sıtkı Bey — (Uzaktan uzağa marş başlar, gönüllülerin sesi de işitilir.)

Bak! Yalnız ben eğlenmiyorum a, herkes de bir türlü eğleniyor. Onlar da biz kadar memnun. Yemin ederim ki bu memnuniyet, kalenin kurtulduğundandır; kendi kurtulduklarından değildir.

(İslam Bey'e) — Ne dersin? Bu kadar muhasara²¹¹, bu kadar meşakkat²¹² geçirdik. Şu mahut²¹³ edepsizden başka kimse hiçbir şeyden bir kere olsun şikâyet etmedi.

İslam Bey — Halkta gerçekten gayret var!

Sıtkı Bey — Ona şüphe yok. Aman dinleyin! Bana bu hava pek dokunur. Musikisi de sözleri de vatan gayretinin yaktığı yüreklerden çıkmış olmak gerek...

(Askerler, gönüllüler, Abdullah Çavuş gelir. Bir bölük geçmeye başlar.)

İşte aduvv²¹⁴ karşıda hazır silah

Arş yiğitler vatan imdadına

Arş ileri arş bizimdir felah²¹⁵

Arş yiğitler vatan imdadına

Cümlemizin validemizdir vatan

Herkesi lütfuyla odur besleyen

211 muhâsara: kuşatma

212 meşakkat: sıkıntı

213 ma'hûd: bilinen

214 aduvv: düşman, hasım

215 fel'âh: kurtuluş, rahata erme

Bastı aduvv göğsüne biz sağ iken

Arş yiğitler vatan imdadına

Şân-ı vatan²¹⁶, hıfz-ı bilâd ü ibad²¹⁷

Etmededir süngünüze istinâd²¹⁸

Milleti eyler misiniz nâmurâd²¹⁹

Arş yiğitler vatan imdadına

Rehberimiz gayret-i merdânedir²²⁰

Her taşımız bir nice bin cânedir

Câne değil meyl bugün şânedir²²¹

Arş yiğitler vatan imdadına

Yâre nişandır tenine erlerin

Mevt²²² ise son rütbesidir askerin

Altı da bir üstü de birdir yerin

Arş yiğitler vatan imdadına

216 şân-ı vatan: vatanın şanı, ünü

217 hıfz-ı bilâd ü ibâd: beldelerin, diyarların ve kulların korunması

218 istinâd: dayanma

219 nâmurâd: muradını alamamış, isteğine kavuşamamış

220 gayret-i merdâne: yiğitçe çabalamak

221 şâne: şan, ün

222 mevt: ölüm

Sıtkı Bey — Aslanlarım, nereye gidiyorsunuz? Düşman defoldu, acele bir işimiz kalmadı. Durup da biraz Miralayınızı dinleyin. Yemeği beş dakika sonra yeseniz olmaz mı?

Abdullah Çavuş — Emredersen beş saat sonra yeriz. Kıyamet mi kopar?

Sıtkı Bey — Siz bu tabyayı canınızdan kıymetli gördünüz. Her biriniz on kişiye karşı durdunuz. Doksan gündür çekmediğiniz bela, görmediğiniz zahmet kalmadı. Osmanlıların namusunu göklere çıkardınız. O şanlı şanlı babalarınızın evladı olduğunuzu gösterdiniz. Bundan sonra nereye giderseniz gidin. Korkmayın, nereye gitseniz de, “Ben Silistre muhafızlarındayım.” deseniz ummadığınız riayeti²²³ görürsünüz. Velev düşman mülkünde olsun, mert olan, kılıcınıza; insan olan, namusunuza yemin eder. Cenabıhak huzurunda da alnınız açıktır. Vatanını sevenleri Allah da sever. Vatan sizden hoşnuttur. Şu taşlar, topraklar gösterdiğiniz hamiyeti bilseydi, araya araya evladını bulmuş anneler gibi vücudunuza dokunduğu şevkinden²²⁴, ferahından²²⁵ par par titrerdi. İnsaniyet sizden hoşnuttur; elbette adınız asrımızda tutulan tarihlerin en şanlı yapraklarına yazılır. Cenabıhak sizden hoşnuttur; ettiğiniz hizmetleri, şüphe yok ki melekler şimdiden rahmetle, hürmetle yad ediyorlar. Ettiğiniz fedakârlığın kadrini ben bilirim. Lakin acaba hizmetinizin kıymetini siz bilir misiniz? Vatanın en büyük, en aziz yüce maksatlarından birini kurtardınız. Vatanı kurtardınız demem çünkü onun selameti dünyanın kefaleti²²⁶ altındadır. Baksanız a, üç devlet gelmiş bizimle beraber uğraşiyor.

Abdullah Çavuş — Sanki gelmemiş olsalar kıyamet mi kopar?

Sıtkı Bey — Kıyamet kopmazdı, lakin sıkıntı çekilirdi.

İslam Bey — Ben o sıkıntıya kaildim. Biz yardımcısız da bu toprakları muhafaza edebilirdik. Ölürdük, mahvolurduk... Yine mağlup²²⁷ olmazdık.

223 ri'ayet: saygı

224 şevkinden: coşkusundan

225 ferahından: iç rahatlığından

226 kefalet: kefillik, bir şeye kefil olma, mesuliyeti üzerine alma

227 mağlûb olmak: yenilmek

Sıtkı Bey — Öyledir, ama niçin ianeden şikâyet edelim! İnsaniyet, medeniyet bizi haklı görüp de imdadımıza koşunca, neden memnun olmayalım? Bize yakışan vatan muhabbetidir, gurur değil!

Askerler, Padişahımızın bir kalesini kurtardık. Birçok şehit de verdik. Haydi, bakalım, bana bir (Padişahım çok yaşa!) çağırın.

Asker (Trampete çalınarak)

*** — Padişahım çok yaşa! ****

Sıtkı Bey

Umum asker

(— Padişahım çok yaşa!)

(Perde Kapanır.)

İntiha²²⁸

228 intihâ: nihayet bulma, sona erme

Vatan yahut Silistre

NAMIK KEMAL

1872’de Namık Kemal tarafından kaleme alınan Vatan yahut Silistre, Türk edebiyatında Batılı anlamda ilk tiyatro eseridir. Aynı zamanda edebiyatımızdaki “vatan” temalı ilk oyun olma özelliğiyle yazarına “Hürriyet Şairi” sıfatını kazandırmıştır.

Dört perdeden oluşan oyunda olaylar, Kırım Savaşı’na gönüllü olarak katılan İslam Bey ile Zekiye arasında gelişir. Romantik tiyatronun edebiyatımızdaki ilk örneklerinden biri olan bu eser, bu özellikleriyle edebiyatımızda özel bir yere sahiptir.

ISBN 978-975-06-3568-7

9 789750 635687

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ
ESKİŞEHİR